

Burgerschap en de compensatieplicht in de WMO

Burgerschapvisie van gemeenteraadsleden en de invulling van compensatieplicht

Master Thesis

Door: Arnold Messelink

Datum: 8 juli 2014

Arbeid, Zorg en Welzijn: beleid en interventie

Universiteit van Utrecht

Begeleider Movisie: dhr. W. Kruijswijk

Beoordelaar: dr. M.J.M. Hoogenboom

2e beoordelaar: Mevr. R. Oomkens

Voorwoord

Deze scriptie heb ik geschreven ter afronding van de master ‘Arbeid, zorg en welzijn: beleid en interventie’ aan de Universiteit van Utrecht. Ik heb bewust voor een onderwerp gekozen dat raakvlakken heeft met de zorg voor kwetsbare mensen in onze samenleving. In het verleden ben ik namelijk veelvuldig met deze groep in contact geweest vanwege mijn werk in de zorgsector. Ik heb mogen leren en ervaren dat er veel energie, doorzettingsvermogen en liefde in hun aanwezig is. Het stempel ‘kwetsbaarheid’ zou ik daarom relatief willen noemen. In deze scriptie gaat het over beelden en verwachtingen van kwetsbare mensen. Deze beelden kunnen een grote rol spelen in de wijze waarop deze mensen benaderd en behandeld worden. Dankzij mijn werkervaring ben ik beter in staat geweest om het onderzoek toe te passen in de alledaagse praktijk.

Voordat u dit onderzoeksverslag gaat lezen, wil ik eerst van de gelegenheid gebruik maken om mijn begeleider Marcel Hoogenboom te bedanken voor zijn begeleiding, kritische blik en enthousiasme tijdens het schrijven van deze thesis. Ook wil ik mijn medestudenten Henrieke Hahn, Eline Hermans en Inez van der Coelen van harte bedanken voor de steun en de vele feedbackmomenten. Daarnaast dank ik mijn vrouw voor haar steun, aandacht en luisterend oor op al die momenten dat ik het nodig had om even van me af te praten. Het was een periode waarin ik stevig moest doorwerken, maar waar ik nu tevreden op mag terugkijken. Ik hoop dat de lezer met mij kan genieten van het resultaat.

Arnold Messelink

Utrecht, juli 2014.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	6
1.1 Wetenschappelijke relevantie.....	7
1.2 Maatschappelijke relevantie.....	7
2. De compensatieplicht in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning.....	7
2.1 De compensatieplicht.....	8
2.2 De compensatieplicht: onderverdeeld in vier dimensies.....	9
2.3 Synthese.....	11
3. Burgerschap.....	11
3.1 Definitie.....	11
3.2 Het concept burgerschap.....	12
3.3 De vier dimensies van burgerschap.....	13
3.4 Synthese	15
4. Theoretische verkenning: drie perspectieven van burgerschap.....	16
4.1 Het liberale perspectief.....	16
4.2 Het republikeinse perspectief.....	18
4.3 Het communitaristische perspectief.....	20
4.4 Synthese: perspectieven op burgerschap.....	22
4.5 Eerder onderzoek naar perspectieven op burgerschap binnen het WMO-beleid.....	22
5. Eindsynthese.....	23
6. Conceptueel model en de onderzoeksvraag.....	24
6.1 Conceptueel model.....	24
6.2 Hoofdvraag en deelvragen.....	25
7. Onderzoeksmethode.....	26
7.1 Populatie & selectiemethode.....	26
7.2 Operationalisering	28
7.3 Analytische strategie.....	30
7.4 Validiteit en Betrouwbaarheid variabelen.....	31
7.5 Factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse onafhankelijke variabelen.....	31
7.6 Factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse afhankelijke variabelen.....	35
7.7 Conclusie factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse.....	37
8. Resultaten.....	38
8.1 Normale verdeling en multicollineariteit.....	38

8.2 Beschrijvende statistiek.....	39
8.3 Controle variabelen.....	40
8.4 Bivariate correlatietoets.....	40
8.5 Rol van de overheid & toegang tot voorzieningen.....	42
8.6 Rol van de overheid & rol van de gemeente.....	42
8.7 Burger door politieke participatie en de rol van de gemeente.....	43
8.8 Samenvatting resultaten.....	44
9. Conclusies.....	44
10. Discussie en aanbevelingen.....	46
Literatuur	48
Bijlagen	53

Samenvatting

In de Wet Maatschappelijke Ondersteuning vormt de compensatieplicht het uitgangspunt voor gemeenten in het toekennen van WMO-voorzieningen aan burgers. De compensatieplicht gaat in de kern over het bieden van compensatie aan burgers wanneer zij beperkingen ondervinden in de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. In dit onderzoek wordt een verband verondersteld tussen de burgerschapvisie van gemeenteraadsleden en de wijze waarop gemeenteraadsleden de compensatieplicht in het lokaal WMO-beleid willen uitvoeren (N=334). De hoofdvraag is: *Is de burgerschapvisie van gemeenteraadsleden bepalend voor de wijze waarop zij de compensatieplicht willen uitvoeren op de dimensies 'rol van de gemeente' 'de toegang tot individuele voorzieningen' 'de aard van voorzieningen' en 'de rol van kwetsbare burgers'.*

Uit de literatuurstudie is gebleken dat de visie op burgerschap is te onderscheiden in drie theoretische perspectieven namelijk in een liberaal, een republikeins en een communitaristisch perspectief. Vanuit het liberale burgerschapspectief wordt de burger gezien als een autonoom persoon die los van andere burgers de verantwoordelijkheid kan dragen om het eigen leven in te richten naar zijn eigen wensen. Het republikeinse burgerschapspectief zoekt zichzelf in een actieve deelname aan de publieke gemeenschap. Vanuit het communitaristische perspectief wordt burgerschap als een identiteit opgevat. Hierbij is het idee dat door een sterke binding met de gemeenschap de eigen identiteit wordt gevormd naar de normen die in de gemeenschap gelden.

Helaas hebben de resultaten uit dit onderzoek er niet toe geleid dat er een onderscheid gemaakt kon worden in de verschillende perspectieven op burgerschap waardoor de hoofdvraag niet bevestigend of ontkennend kon worden beantwoord. Uit het onderzoek zijn wel andere interessante resultaten naar voren gekomen waarover een aantal conclusies kunnen worden getrokken. Een conclusie uit dit onderzoek is dat gemeenteraadsleden die veel belang hechten aan een grote stimulerende rol van de overheid ook veel belang hechten aan een regierol voor gemeenten bij de uitvoering van de compensatieplicht. Daarnaast verwachten deze gemeenteraadsleden niet dat het informele netwerk nadrukkelijk een rol zou moeten spelen in de zorg aan burgers.

1. Inleiding.

“Gemeenten hanteren massaal bij de WMO een 'gekantelde' aanpak: vraag- en resultaatgericht, via 'keukentafelgesprekken' en met aandacht voor wat mensen zelf of met hun sociale omgeving kunnen”. (VNG, 28 mei 2014)

Bovenstaand citaat is een korte samenvatting van wat het Sociaal Cultureel Planbureau concludeert in een onlangs verschenen evaluatie over het WMO-beleid in de jaren 2010 tot 2012 (VNG, 2014). In het citaat wordt gesproken over de ‘gekantelde’ denk- en werkwijze: een beleidsvisie waarbij er een groter beroep op de eigen verantwoordelijkheid van mensen wordt gedaan. (SCP, 2014). In de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) is deze kanteling zichtbaar geworden in de zogenoemde “compensatieplicht”. Dit is de plicht van gemeenten aan burgers om hen te compenseren met voorzieningen uit de WMO waarbij de toewijzing van voorzieningen wordt afgestemd op de mate waarin de burger nog zelf verantwoordelijkheid kan dragen of een beroep kan doen op de eigen omgeving (Rijksoverheid, 2006a). Door de wet wordt de burger dus in toenemende mate gewezen op de eigen verantwoordelijkheid en op de verantwoordelijkheid ten opzichte van de gemeenschap (Engbersen, 2009; Tonkens & Kroese, 2009).

In de WMO gaat het dus om een andere, meer verantwoordelijke rol voor burgers waarbij er veelal wordt gesproken over een andere visie op burgerschap (Koops, 2005, Vrooman, 2012; Wijdeven, 2013). Volgens de rijksoverheid “begint burgerschap met de participatie van elke burger: door een zelfstandig bestaan op te bouwen en door zelfredzaam te zijn” (Rijksoverheid, 2010, p. 13). In het kader van de compensatieplicht gaat het over een rol voor de burger waarbij zij actief deelneemt aan de samenleving om zo toe te groeien naar een volwaardig lidmaatschap van de samenleving (Vrooman, 2012; Wijdeven, 2013). Nu is aan gemeenten om deze burgerschapsopvatting ook in lokaal WMO-beleid door te voeren. Althans, het is nog maar de vraag of deze burgerschapsopvatting daadwerkelijk een verklaring lijkt te zijn voor de wijze waarop gemeenten het WMO-beleid voeren. De vraag die dan ook centraal staat in deze thesis is: *Is de burgerschapsvisie van gemeenteraadsleden bepalend voor de wijze waarin zij de compensatieplicht willen uitvoeren op de dimensies ‘rol van de gemeente’ ‘de toegang tot individuele voorzieningen’ ‘de aard van voorzieningen’ en ‘de rol van kwetsbare burgers’?*

1.1 Wetenschappelijke relevantie.

In de huidige wetenschappelijke literatuur is er veel aandacht voor het concept burgerschap waarbij de aandacht vooral uitgaat naar de wijze waarop de invulling van dit concept in de loop der jaren veranderd. Burgerschap wordt steeds meer gezien als een proces waarbij een actieve burger centraal staat die kan toegroeien naar een volwaardig lidmaatschap van de samenleving (Jacobs, 1998, Van den Brink, 2002). Het idee is dat burgerschap betekenisloos zou zijn zonder een bepaalde vorm van participatie in het publieke domein. Wat uit de literatuurstudie opvalt, is dat er nog maar beperkt wetenschappelijk onderzoek is verricht naar de relatie tussen de beelden van burgers en de wijze waarop lokaal WMO-beleid wordt uitgevoerd. Empirische data over een eventuele relatie is nauwelijks voor handen. Dit onderzoek tracht dit gat op te vullen.

1.2 Maatschappelijke relevantie.

De toegang tot WMO-voorzieningen is afhankelijk geworden van de mate waarin burgers kunnen voldoen aan de normatieve verwachtingen zoals die staan beschreven in de WMO. Dit veronderstelt dat er willekeur kan ontstaan in het toekennen van sociale voorzieningen omdat de toekenning afhankelijk is geworden van de beleidskeuzes die gemeenten in dit opzicht maken. Ook zou hierdoor ongelijkheid tussen gemeenten kunnen ontstaan in de wijze waarop toegang tot voorzieningen wordt verleend. Er is veel gaan afhangen van de normatieve verwachtingen van gemeenten ten aanzien van burgers. Het is een actueel thema dat nog belangrijker wordt, omdat vanaf 1 januari 2015 meer WMO-taken aan de gemeenten worden overgedragen.

2. De compensatieplicht in de Wet Maatschappelijke Ondersteuning.

Op één januari 2007 is de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) ingevoerd. Bij de wet is sprake van decentralisatie van overheidstaken. Dit betekent dat de gemeenten verantwoordelijk zijn geworden voor de maatschappelijke ondersteuning van hun burgers (Rijksoverheid, 2006). Het beoogde doel van de wet is dat burgers meer verantwoordelijkheid dragen voor de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie in het eigen leven en van de sociale omgeving. In de WMO is hiervoor een compensatieplicht opgenomen voor gemeenten. In dit hoofdstuk wordt deze compensatieplicht verder toegelicht.

2.1 De compensatieplicht.

In de WMO vormt de compensatieplicht het uitgangspunt voor gemeenten in het toekennen van voorzieningen uit de WMO aan die burgers die een beperking ondervinden in de zelfredzaamheid of in de maatschappelijke participatie. Deze compensatieplicht geeft aan “dat burgers allereerst op eigen kracht en naar vermogen de eigen problemen dient aan te pakken”. (Rijksoverheid, 2006b, p. 14). Pas wanneer dit echt niet lukt, biedt de gemeente de compensatie in de vorm van sociale voorzieningen.

In de Wet Maatschappelijke Ondersteuning staan zogenoemde prestatievelden omschreven waarvan er in totaal negen zijn. Betreffende de compensatieplicht gaat het om prestatieveld vier, vijf en zes (Rijksoverheid, 2006a). Van de gemeenten wordt verwacht dat zij op het betreffende veld een ‘prestatie’ levert, maar hoe de gemeente dat wil doen mag zij grotendeels zelf bepalen. Kort gezegd gaat het in de drie prestatievelden om het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers, het bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer door mensen met beperkingen en het verlenen van voorzieningen aan mensen met beperkingen. In artikel vier van de WMO staat hierover het volgende aangegeven:

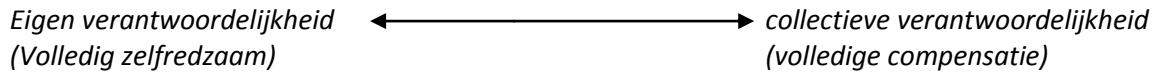
‘ter compensatie van de beperkingen die een persoon als bedoeld in artikel 1, eerste lid, onder g, onderdeel 4°, 5° en 6°, ondervindt in zijn zelfredzaamheid en zijn maatschappelijke participatie, treft het college van burgemeester en wethouders voorzieningen op het gebied van maatschappelijke ondersteuning die hem in staat stellen a. een huishouden te voeren; b. zich te verplaatsen in en om de woning; c. zich lokaal te verplaatsen per vervoermiddel; d. medemensen te ontmoeten en op basis daarvan sociale verbanden aan te gaan. (Rijksoverheid, 2006a, artikel 4)

De compensatieplicht gaat in de kern over het bieden van compensatie aan burgers wanneer zij beperkingen ondervinden in de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. Daarbij is het uitgangspunt de eigen verantwoordelijkheid van de burger en het sociale netwerk (SCP, 2010). Gemeenten kunnen de vraag van burgers om een bepaalde voorziening op basis van dit uitgangspunt dus afwijzen, bijvoorbeeld omdat de burger voldoende sociale contacten heeft die de benodigde ondersteuning kunnen bieden (SCP, 2010). De compensatieplicht dwingt gemeenten daarmee tot een afweging tussen individuele verantwoordelijkheid van de burger en de collectieve verantwoordelijkheid die door gemeenten geboden kan worden. De vraag die in de compensatieplicht centraal staat is in welke mate de gemeente zichzelf of de burger verantwoordelijk acht voor de beperkingen die

de burger ondervindt in de maatschappelijke participatie. In figuur één is deze relatie figuurlijk weergegeven.

Figuur 1: het compensatiebeginsel.

Figuur één geeft het spanningsveld weer waar gemeenten mee te maken hebben wanneer een burger om compensatie vraagt. Wijst ze de burger op haar eigen verantwoordelijkheid of laat de gemeente ruimte voor een beroep op de collectieve verantwoordelijkheid? Binnen dit spanningsveld staan verschillende vragen centraal waarover een gemeente zich dient te buigen wanneer de burger om compensatie vraagt. Deze vragen gaan over de verantwoordelijkheid die wordt neergelegd bij burgers of bij gemeenten. Het gaat ook over de wijze waarop de gemeenten toegang tot de WMO-voorzieningen wil verlenen. Daarbij is het de vraag welke nadruk zij wil leggen op de zorg vanuit het informele netwerk. Tevens is het de vraag of gemeenten de WMO-voorzieningen collectief aanbieden of juist individueel en passend bij de behoeften van de individuele burger (RMO, 2006; SCP, 2010).

2.1 De compensatieplicht: samengesteld uit vier dimensies.

Uit de voorgaande analyse blijkt dat er verschillende vraagstukken spelen voor gemeenten bij de uitvoering van de compensatieplicht. Vraagstukken die allemaal een andere dimensie raken wanneer het gaat om de verschuiving van verantwoordelijkheden naar burgers. Om deze dimensies goed te onderscheiden wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een model zoals deze is omschreven door de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) in haar rapport 'inhoud stuurt de beweging' uit 2006 (RMO, 2006). Voor dit model is gekozen omdat het een goede beschrijving geeft van de kenmerken van de WMO en van de taken die gemeenten door deze wet krijgen (RMO, 2006). De RMO beschrijft in het model drie scenario's op grond waarvan gemeenten het WMO-beleid vorm zouden kunnen geven. Met de beschrijving van de drie verschillende scenario's wil de RMO een model aanbieden waarmee over de inhoud van de wet kan worden gedebatteerd (RMO, 2006). Het model sluit daarom ook goed aan bij het onderwerp van dit onderzoek. Het gaat in dit onderzoek immers ook over de wijze waarop gemeenten invulling kunnen geven aan het WMO-beleid.

De RMO heeft zich in het model niet specifiek gericht op de compensatieplicht, maar op het bredere spectrum van de WMO. Daarom zijn in het kader van dit onderzoek alleen die

kenmerken uit het model gebruikt die van toepassing zijn bij de uitvoering van de compensatieplicht. De selectie is gedaan aan de hand van de criteria zoals deze in artikel vier van de wet zijn opgenomen en beschreven staan in de vorige paragraaf (Rijksoverheid, 2006a). Op grond hiervan is een keuze gemaakt uit de volgende dimensies: (1) de rol van de gemeente, (2) de toegang tot voorzieningen, (3) de aard van de voorzieningen en (4) de rol van kwetsbare burgers (RMO, 2006).

In het eerste scenario “Stuurman van je eigen leven” is de burger het uitgangspunt. De gemeente heeft in dit scenario een kleine rol en de burger wordt juist een grote rol toebedeeld. De burger dient zelf verantwoordelijk te zijn om uitvoer te geven aan de zorg die het denkt nodig te hebben en heeft hierbij de regie. De toegang tot WMO-voorzieningen is niet afhankelijk van aanvullende eisen, maar wordt individueel ingevuld naar de behoeften van de burger. In het tweede scenario “De gemeente is verantwoordelijk” vormt niet de burger, maar de gemeente het uitgangspunt. Hierbij gaat men ervan uit dat de samenleving het beste gedijt bij een krachtige gemeente, die investeert in het zelfredzaam maken van mensen die anders afhankelijk zullen blijven. Een krachtige gemeente zou moeten voorkomen dat mensen te veel een beroep doen op formele ondersteuning. Het derde scenario “De burgers en zijn netwerk” stelt de burger en het particulier initiatief centraal. Dit scenario gaat uit van een burger die deel uitmaakt van verbanden binnen een gemeenschap. Hier “hangt de kwaliteit van de maatschappelijke ondersteuning af van de kwaliteit van de verbanden tussen burgers. Het gaat hier om de vraag “in hoeverre en op welke wijze burgers elkaar ondersteuning verlenen” (RMO, 2006, p 67). WMO-voorzieningen gelden hier als aanvulling op de hulp die vanuit het informele netwerk al wordt aangeboden. In tabel één zijn de scenario’s omschreven aan de hand van de dimensies.

Tabel 1: dimensies van de compensatieplicht in het licht van drie scenario’s.

	1: Stuurman van je eigen leven	2: Gemeente is verantwoordelijk	3: De burger en zijn netwerk
<i>Rol gemeente</i>	Kleine rol.	Grote sturende rol.	Kleine faciliterende rol
<i>Toegang voorzieningen</i>	Geen aanvullende eisen.	Volgens vaste criteria	Subsidiair

<i>Aard voorzieningen</i>	Individueel (participatiebudget)	Vooraf collectief en preventief	Collectief, basisniveau
<i>Rol van kwetsbare burgers</i>	Grote rol gericht op zelfregie	Kleine rol gericht op zelfredzaamheid	Grote rol, maar afhankelijk van vrijwilligers

Bron: RMO, 2006.

2.2 Synthese.

De compensatieplicht die binnen de Wet Maatschappelijke Ondersteuning is opgenomen heeft als doel het bieden van compensatie aan burgers wanneer zij beperkingen ondervinden in de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. De mate waarin en de wijze waarop er compensatie wordt verleend is aan gemeenten om dit verder in te vullen. De wijze waarop deze compensatie wordt geboden is afhankelijk van de kenmerken waarop de nadruk wordt gelegd ten aanzien van de vier genoemde dimensies.

3. **Burgerschap.**

Met de invoering van de compensatieplicht is er een grotere nadruk komen te liggen op de eigen verantwoordelijkheid van burgers voor het eigen leven en op een solidaire houding naar anderen. Hieruit spreekt een duidelijke visie op de rol van burgers, namelijk dat men als lid van de samenleving de plicht heeft om actief bij te dragen aan het welzijn van die samenleving (Jacobs, 1998). Uit de beleidsvisie van de WMO blijkt dat burgerschap wordt omschreven als een actieve houding of praktijk (Tonkens & Kroese, 2009). In dit hoofdstuk zal het concept burgerschap verder uiteen worden gezet waarbij er een onderscheid zal worden gemaakt in verschillende dimensies van burgerschap.

3.1 Definitie.

Over het vormgeven van het concept burgerschap zegt Elchardus “zodra een samenleving een formeel georganiseerde vorm heeft aangenomen, krijgt ook het lidmaatschap van die samenleving een meer formeel karakter, wat we burgerschap noemen” (Elchardus, 2007, p. 225). In algemene zin geeft burgerschap de relatie weer tussen de burger en overheid. Burgerschap houdt verband met de deelname aan de samenleving waarbij de burger zowel rechten als plichten krijgt toegewezen (Wagner, 2004).

3.2 Het concept burgerschap.

Het was Marshall die in 1949 een nieuw concept van burgerschap had uitgewerkt waarin hij burgerschap ontleende aan de ontwikkeling van civiele, politieke en sociale rechten (Marshall, 2006). Deze ontwikkeling zou nauw samenhangen met de ontwikkeling van de rechtsstaat, democratie en verzorgingstaat in de 19de en 20ste eeuw (Heater, 2004). Burgerschap werd door Marshall gezien als een verworven status wat recht geeft op een volwaardig lidmaatschap van de samenleving (Marshall, 2006). Deze klassieke liberale opvatting van burgerschap wordt ook wel aangeduid als een passief burgerschap omdat de nadruk lag op het beschermen van burgerrechten (Carens, 2000; Van Gunsteren, 1992; Kymlicka, 1994). Deze passieve positie was één van de kritische punten die vanaf de jaren '80 tegenover het concept van Marshall opkwamen (Mead, 1986; Turner, 1993). De kritiek was dat het bij burgerschap niet slechts zou moeten gaan om het behalen en beschermen van burgerrechten, maar ook over burgerplichten. Burgers zouden meer verantwoordelijkheid moeten dragen wanneer zij ook wilde profiteren van de sociale rechten (Engbersen, 2009).

In de jaren '90 nam de kritiek op de burgerschapconceptie van Marshall verder toe en kwam er een meer normatieve discussie over burgerschap op gang (Van Gunsteren, 1992, Habermas, 1994, Kymlicka, 1994). Verschillende auteurs uitten hun kritiek op de volgens hen eenzijdige focus van burgerschap waarbij men zich richtte op haar institutionele en procedurele instrumenten (Kymlicka, 1994; Jacobs, 1998). Volgens deze auteurs voldeed de klassiek liberale opvatting van burgerschap niet langer in de toenmalige maatschappelijke ontwikkelingen. Hun kritiek was dat een samenleving niet succesvol kon functioneren als elke burger alleen zijn eigen belang zou nastreven zonder oog te hebben voor het algemene belang. Het idee was dat een samenleving alleen succesvol kon zijn als er ook aandacht was voor het gedrag en de eigen verantwoordelijkheid van burgers (Kymlicka, 1994). De definitie van burgerschap bleek steeds meer te verschuiven van een 'burgerschap als status' naar een 'burgerschap als gewenste praktijk' (Jacobs 1998; Kymlicka, 1994; Stewart, 1995). Hierbij kan het eerste worden uitgelegd als een formele opvatting waarbij burgers een formele juridische status verkrijgen. Bij 'burgerschap als gewenste praktijk' wordt burgerschap eerder gezien als een proces waarbij een actieve burger centraal staat die kan toegroeien naar volwaardig burgerschap. Burgerschap is hier vooral een houding of praktijk die men dient uit te voeren (Jacobs, 1998). Aan de hand van verschillende dimensies van burgerschap zal in de volgende paragraaf deze verschillen verder worden beschreven.

3.3 De vier dimensies van burgerschap.

Om het concept burgerschap inhoud te geven worden er verschillende dimensies van burgerschap in de literatuur benadrukt. In dit hoofdstuk zullen deze dimensies worden behandeld.

In de onderzoeksvraag wordt verondersteld dat de burgerschapsvisie van raadsleden bepalend is voor de mate waarin zij de compensatieplicht invullen. Wat uit hoofdstuk twee al is gebleken is dat ook de compensatieplicht in vier verschillende dimensies is te onderscheiden. In dit onderzoek wordt er ook een verwachting uitgesproken over een verband tussen de dimensies van burgerschap en de dimensies van de compensatieplicht. Dit heeft geleid tot een aantal hypothesen, welke hierna per dimensie worden beschreven.

3.3.1 Plichten

Uit paragraaf twee is gebleken dat burgerplichten een belangrijk onderdeel uitmaakt van het concept burgerschap. Alleen door te voldoen aan burgerplichten zouden burgers ook hun rechten kunnen claimen, rechten impliceren immers ook plichten voor burgers (Jacobs, 1998). Onder het klassiek liberale burgerbegrip bestonden deze plichten voor burgers voornamelijk uit het opvolgen van de wetten en regels in het land en meningen van anderen te respecteren (Van Gunsteren, 1992). Wat verschillende auteurs beweren is dat deze plichten langzaam zijn uitgebreid naar de plicht voor burgers om ook een actieve rol te spelen in het publieke domein en binnen de gemeenschap (Jacobs 1998; Kymlicka, 1994). De veronderstelling is dat hoe meer raadsleden waarde hechten aan plichten zij ook meer waarde hechten aan een regierol voor kwetsbare burgers.

Hypothese 1: ·Hoe meer het raadslid waarde hecht aan burgerplichten hoe meer het raadslid waarde hecht een regierol voor kwetsbare burgers.

3.3.2 Deugden

De tweede dimensie is het uitoefenen van burgerdeugden. Burgerschap zou ook gaan over een actieve houding en over verantwoordelijkheidszin ten opzichte van de gemeenschap (Van Gunsteren, 1992; Kymlicka, 1994). Burgerschap zou betekenisloos zijn zonder een bepaalde vorm van participatie in het publieke domein en een actieve rol in de gemeenschap (Heater, 2004, p. 217). De burger is medeverantwoordelijk voor het welzijn van de anderen in de samenleving. Een deugdzame burger toont dan ook empathie naar de medemens. Door de nadruk op deugden wordt er ook een moreel appel gedaan op burgers, namelijk dat de burger

pas echt voldoet aan het burgerschapsideaal wanneer zij een actieve bijdrage levert aan de samenleving (Kymlicka, 1994). De veronderstelling is dat wanneer raadsleden meer waarde hechten aan deugden zij ook meer waarde hechten aan een grote regierol voor kwetsbare burgers.

Hypothese 2: Hoe meer het raadslid waarde hecht aan burgerdeugden hoe meer het raadslid waarde hecht aan een regierol voor kwetsbare burgers.

3.3.3 Rol van de overheid.

De derde dimensie is de rol van de overheid, burgerschap gaat namelijk ook over de plek van burgers ten opzichte van de overheid (Van Gunsteren, 1992). De overheid heeft in deze relatie ook taken en plichten waar zij ten opzichte van de burger en de gemeenschap aan dient te voldoen. In de literatuur is discussie over de plichten van de overheid. Sommige auteurs leggen de focus vooral op het beschermen van de rechten van burgers en verder dient de overheid zich zo min mogelijk te bemoeien met burgers (Van Gunsteren, 1998). Andere auteurs zien een veel grotere rol voor de overheid weggelegd door haar ook te zien als de stimulerende factor om burgers te bewegen tot participatie in de publieke gemeenschap (Jacobs 1998; Stewart, 1995). De veronderstelling is dat hoe meer raadsleden waarde hechten aan een grote rol voor de overheid, hoe meer zij ook waarde hechten aan een grote regierol voor de gemeente. Daarnaast wordt dan verwacht dat ze dan bij de dimensie toegang tot voorzieningen minder waarde hechten aan de steun vanuit het informele netwerk en meer waarde hechten aan een collectief aanbod van voorzieningen.

Hypothese 3: Hoe meer een raadslid waarde hecht aan een grote rol voor de overheid hoe meer het raadslid waarde hecht aan een grote regierol voor de gemeente.

Hypothese 4: Hoe meer een raadslid waarde hecht aan een grote rol van de overheid hoe minder het raadslid waarde hecht aan het bieden van voorzieningen als aanvulling op de zorg uit informele netwerken.

Hypothese 5: Hoe meer een raadslid waarde hecht aan een grote rol van de overheid hoe meer het raadslid waarde hecht aan een collectief aanbod van voorzieningen.

3.3.4 Hoe word je burger.

De vierde en laatste dimensie gaat over de vorming tot burger. Waar in de klassiek liberale opvatting vanuit werd gegaan dat ieder individu vanzelfsprekend ook burger is, werd

in de literatuur vanaf de jaren '90 de rol van burger steeds meer gezien als een proces waar het individu toe kan groeien naar een volwaardig lid van de samenleving (Jacobs 1998; Kymlicka, 1994). Een burger zou in ieder geval moeten participeren in de politieke gemeenschap door bijvoorbeeld altijd te gaan stemmen of actief te zijn in sociale organisaties. Daarnaast zouden burgers zich actief moeten opstellen naar de eigen gemeenschap (Kymlicka, 1994). Burgers dienen dan verantwoordelijkheid op zich te nemen voor het welzijn van de gemeenschap en de overheid dient daarbij een kleine faciliterende rol te vervullen. De veronderstelling is dat hoe meer raadsleden waarde hechten aan een actieve en participerende rol voor de burger hoe minder waarde zij hecht aan een grote rol voor gemeenten en hoe meer waarde ze hecht aan een grote regierol voor kwetsbare burgers.

Hypothese 6: · Hoe meer een raadslid waarde hecht aan actieve en participerende burger hoe minder het raadslid waarde hecht aan een grote rol voor de gemeente.

Hypothese 7: · Hoe meer een raadslid waarde hecht aan actieve en participerende burger hoe meer het raadslid waarde hecht aan een regierol voor kwetsbare burgers.

3.4 Synthese

De conceptie van burgerschap is in de loop veranderd. Wat uit de literatuur blijkt is dat de definitie van Marshall door steeds meer auteurs ter discussie is gesteld. Burgerschap zou meer gezien moeten worden als een proces dan als een status. Het concept burgerschap wordt op grond van vier dimensies vorm gegeven. In de theoretische verkenning in het volgende hoofdstuk zal blijken dat de kenmerken van deze dimensies in verschillende (theoretische) perspectieven zijn te onderscheiden. In hoofdstuk vier zal aan de hand van de genoemde dimensies deze verschillende theoretische perspectieven besproken (Isin & Turner, 2003; Van Gunsteren, 1998; Van den Brink, 1994, Kymlicka, 1994).

4. Theoretische verkenning: drie perspectieven van burgerschap.

In de genoemde discussie over burgerschap die vanaf de jaren '90 op gang kwam zijn drie theoretische perspectieven te onderscheiden te weten het liberale, republikeinse en communitaristische perspectief (Isin & Turner, 2003; Van Gunsteren, 1998; Van den Brink, 1994). Sommige auteurs spreken ook van een vierde perspectief waarin de plichten van burgers centraal staan en de nadruk ligt op waarden en normen (Delanty, 1997). Volgens Delanty gaat het in dit conservatieve perspectief om een burgerschapsvisie die zich onderscheidt middels de nadruk op de dimensie 'plichten'. Het gaat dan om de plichten van

burgers richting de staat. De burger zou de plicht hebben om zich in dienst van de staat op te stellen om daarmee haar verantwoordelijkheid te nemen voor hetgeen de overheid haar aan rechten aanbiedt (Delanty, 1997). In dit onderzoek wordt geen onderscheid gemaakt op basis van de conservatieve conceptie omdat dit perspectief onvoldoende onderscheidende waarde toevoegt. Immers impliceren rechten ook plichten zoals Delanty het zelf al verwoordt. Rechten en plichten zouden dan ook eerder als één dimensie te onderscheiden zijn (Cohen, 1999). Deze dimensies gezamenlijk verschaffen het pakket van rechten en plichten voor de burger, verzekeren ze democratisch zelfbestuur en verzorgen ze identiteit aan de leden van de politieke gemeenschap (Kivisto en Faist, 2007). Omdat er in dit onderzoek vanuit dit vertrekpunt wordt beredeneerd en omdat er binnen de theoretische verkenning verder ook door de andere behandelde auteurs dit onderscheid niet wordt gemaakt, wordt deze dimensie verder niet meegenomen (Van Gunsteren, 1992; 1998; Isin & Turner, 2003; Ossewaarde, 2006; Van den Brink 2002).

In de volgende paragrafen volgt een beschrijving van de drie theoretische perspectieven op burgerschap en wordt er bij elke paragraaf een hypothese omschreven. De theoretische perspectieven op burgerschap worden aan de hand van de eerder genoemde dimensies van burgerschap op verschillende kenmerken onderscheiden.

4.1 Het liberale perspectief.

Het liberale burgerschapperspectief legt de nadruk op de individuele behoeften en rechten van de burger. De burger wordt gezien als een autonoom persoon die los van andere burgers de verantwoordelijkheid kan dragen om het eigen leven in te richten naar zijn eigen wensen. Het eigen belang van het individu staat hierbij centraal (Dekker & de Hart, 2002).

4.1.1 Plichten.

De nadruk ligt vanuit dit perspectief op de rechten van de individuele burger en in mindere mate op de plichten. Het liberale perspectief wordt daarom ook wel een passieve vorm van burgerschap genoemd (Miller, 1995). Kort gezegd hebben burgers alleen te voldoen aan een aantal formele plichten waarbij het vooral draait om het opvolgen van de wetten en regels in een land. Het gaat er dan bijvoorbeeld om dat burgers geen belasting ontduiken of de plicht hebben om de rechten van andere burgers te respecteren.

4.1.3 Deugden.

Burgerdeugden nemen geen centrale plek in binnen het liberale perspectief. De keuze of een burger zich wil inzetten voor de gemeenschap is geheel aan hem zelf. Indien men toch een deugd zou kwalificeren dan zou het gaan om het verdedigen van de privé- sfeer en om de individuele vrijheid (Van Gunsteren, 1998).

4.1.3 Rol van de overheid.

De overheid heeft vanuit dit perspectief gezien een kleine rol waarbij de focus ligt op het beschermen van de rechten van burgers (Van Gunsteren, 1998). De overheid heeft als taak om iedereen gelijk te behandelen, ongeacht rang of stand. Verder dient vooral de vrijheid van burgers gewaarborgd te blijven. Hiervoor dient de overheid zichzelf een zo klein mogelijke rol aan te meten. Het idee is namelijk dat de burger zelf de verantwoordelijkheid kan dragen om zich naar eigen keuze en inzicht te ontplooien. Een belangrijke waarde in dit type burgerschap is rationaliteit; burgers zijn in staat hun eigen keuzes te maken en respecteren vanuit deze rationaliteit ook de keuzes of overtuigingen van anderen. Vrijheid, grondrechten en bescherming van deze rechten zijn cruciaal voor een liberale samenleving (Miller, 1995).

4.1.4 'Hoe word je burger'.

Burgerschap wordt in het liberale perspectief als een politiek juridische status opgevat. Deze status en de daarmee verleende toegang tot formele burgerrechten wordt beschouwd als voldoende toereikend om de rechtvaardigheid in de samenleving te waarborgen (Van den Brink 1994). Dit perspectief sluit dan ook het meest aan bij de conceptie 'burgerschap als status' zoals in het hoofdstuk drie is beschreven. Burgerschap wordt niet gevormd, maar is eerder een 'bezit' dat aan elke burger wordt toegekend. De burger wordt gezien als individu, die zich alleen aansluit bij gemeenschappen als men zichzelf niet in de behoefte kan voorzien.

4.1.5 Conclusie

Het liberaal perspectief op burgerschap sluit het meest aan bij de conceptie op burgerschap als status. Deze liberale opvatting van burgerschap is het meest passieve perspectief. De nadruk ligt hier op de formele status van burgerschap en niet zozeer op een actieve houding naar andere burgers of de overheid. Gezien vanuit het onderscheid in scenario's zoals dat in tabel één in hoofdstuk twee is omschreven, wordt verwacht dat dit perspectief het meest aansluit bij het scenario 'stuurman van je eigen leven'.

Hypothese 8: Hoe meer het burgerschapsperspectief van een raadslid overeenkomt met het liberale burgerschapsperspectief hoe meer waarde het raadslid hecht aan een grote regierol voor kwetsbare burger en een kleine rol voor gemeenten en hoe minder waarde het raadslid hecht aan collectieve voorzieningen en aanvullende eisen bij de toegang tot voorzieningen.

4.2 Het republikeinse perspectief.

Het republikeinse perspectief op burgerschap kan worden gezien als een variant dat past tussen het liberale en het communitaristische perspectief (Isin & Turner, 2003). Het republikeinse burgerschapsperspectief zoekt zichzelf in een actieve deelname aan de publieke gemeenschap (Van Gunsteren, 1992). Door politieke participatie zou de burger betrokkenheid en verdraagzaamheid bijgebracht moeten worden. Zo raakt de burger ook medeverantwoordelijk voor het behoud van de publieke gemeenschap. Het individu dient daarbij het publieke belang voor het eigen belang te laten gaan (Van Gunsteren, 1998).

4.2.1 Plichten.

Vanuit dit perspectief ligt de nadruk op de verantwoordelijke plichten van burgers waarbij deze plichten burgers moeten aanzetten tot politiek deelnemerschap. De plichten uiten zich bijvoorbeeld bij verkiezingen, er wordt dan namelijk verwacht dat burgers altijd zouden gaan stemmen. Een andere plicht van burgers is bijvoorbeeld om de overheid goed in de gaten houden. Ook wordt verwacht dat burgers lid zouden moeten zijn van een politieke of sociale organisatie (Van Gunsteren, 1998).

4.2.3 Deugden.

Zoals al eerder beschreven wordt vanuit dit perspectief een actieve rol van de burger in de publieke gemeenschap verwacht. Door politieke participatie zou de burger betrokkenheid en verdraagzaamheid bijgebracht moeten worden. Zo raakt de burger ook medeverantwoordelijk voor het behoud van de publieke gemeenschap. Het individu dient daarbij het publieke belang voor het eigen belang te laten gaan (Van Gunsteren, 1998). Het republikeinse burgerschapsideaal doet hiermee een moreel appel, namelijk dat de burger pas echt voldoet aan het burgerschapsideaal wanneer zij een actieve bijdrage levert aan de publieke gemeenschap (Dekker & de Hart, 2005).

4.2.3 Rol van de overheid.

Van politici wordt binnen dit perspectief verwacht dat zij rekening houden met de meningen van de burgers voordat ze overgaan tot het nemen van besluiten. Binnen dit perspectief staat dan ook het overleg met de burger centraal. Elke burger dient de gelegenheid te krijgen om deel te kunnen nemen aan de politieke besluitvorming. De overheid dient hierbij burgers te stimuleren om hier ook gebruik van te maken. Er wordt dan ook een grote rol van de overheid verwacht, zij dient burgers op te roepen tot deze politieke participatie (Dekker & de Hart, 2005; Van Gunsteren, 1998).

4.2.4 'Hoe word je burger'.

Het individu wordt hier pas echt burger door zijn actieve participatie voor de publieke zaak. Het idee is dat burgers niet worden geboren, maar worden gemaakt: ze worden pas burger door hun actieve bijdrage aan de groei van de publieke gemeenschap. Door een participerende rol zou de burger betrokkenheid en verdraagzaamheid bijgebracht moeten worden. Zo raakt de burger ook medeverantwoordelijk voor het behoud van de publieke gemeenschap. Het individu dient daarbij het publieke belang voor het eigen belang te laten gaan (Van Gunsteren, 1998).

4.2.5 Conclusie

Het republikeins perspectief op burgerschap sluit aan bij het concept 'burgerschap als gewenste praktijk'. Burgerschap wordt hier eerder gezien als een proces waarbij de burger kan toegroeien naar volwaardig burgerschap door politieke participatie. De rol van de overheid is hier veel groter dan in het liberale perspectief. De overheid dient de burger te stimuleren tot participatie. Met betrekking tot de WMO wordt deze rol van gemeenten dus ook verwacht. Gemeenten zouden met burgers in overleg moeten gaan om zo gezamenlijk tot een besluit te komen over een passende voorziening voor de burger. Het voornemen is dat deze voorziening collectief wordt aangeboden waarbij de organisatie en de verantwoordelijkheid bij de gemeente liggen (RMO, 2006). Er wordt verwacht dat dit perspectief het meest aansluit bij het scenario 'gemeente is verantwoordelijk'.

Hypothese 9: Hoe meer het burgerschapspectief van een raadslid overeenkomt met het republikeinse burgerschapspectief hoe meer waarde het raadslid hecht aan een grote regierol voor gemeenten, aan collectieve voorzieningen en vaste criteria bij de toegang tot voorzieningen en hoe minder het hecht aan een regiorol voor kwetsbare burgers.

4.3 Het communitaristische perspectief.

Het communitaristische perspectief kwam op als tegenhanger voor het liberale perspectief in de jaren '80 (Isin & Turner, 2003). Burgerschap wordt vanuit dit perspectief als een identiteit opgevat. Door een sterke binding met de gemeenschap wordt de eigen identiteit gevormd naar de normen die in de gemeenschap gelden.

4.3.1 Plichten.

In het communitaristische perspectief draait het niet om de plichten van het individu, maar om de waarde van de sociaal culturele gemeenschap en het belang van de onderlinge relaties tussen individuen. In deze onderlinge relaties wordt het individu gevormd, krijgt het normen en waarden mee en wordt het belang van een loyale relatie tot andere burgers in de gemeenschap benadrukt. De sociale gemeenschap biedt hiermee grond voor een rechtvaardige samenleving.

4.3.2 Deugden.

Het communitaristisch perspectief op burgers veronderstelt een lotsverbondenheid met andere burgers waarbij burgerlijke deugden zoals zorgzaam en hulpvaardig gedrag centraal staan. Vanuit dit perspectief op burgerschap staan burgerplichten minder centraal, maar bestaat er juist wel een uitgebreid arsenaal aan burgerdeugden. Een goede burger zou zich in ieder geval solidair moeten tonen met de eigen kring en zich meelevend hiervoor moeten inzetten (Dekker & de Hart, 2005).

4.3.3 Rol van de overheid.

De overheid krijgt binnen dit perspectief een kleine en meer faciliterende rol toebedeeld. Zij heeft de taak om de gezamenlijke identiteit van de gemeenschap te beschermen en de rechten van minderheden te respecteren (Kymlicka, 1994). De overheid dient naast de rechten ook de waarden van het collectief te waarborgen en dient zich daarom ook faciliterend naar de gemeenschap op te stellen. De gemeenschap is in de eerste plaats verantwoordelijk voor het welzijn van de burgers en de overheid dient alleen aanvullend een bijdrage te leveren wanneer dit nodig wordt geacht.

4.3.4 'Hoe word je burger'.

Burgerschap wordt in het communitaristische perspectief als een identiteit opgevat. Door een sterke binding met de gemeenschap wordt de eigen identiteit gevormd naar de normen die in de gemeenschap gelden. De conceptie van 'burgerschap als gewenste praktijk' is hier nadrukkelijk van toepassing. Het idee hierbij is dat burgerschap ontstaat in gemeenschappen en dient te worden aangeleerd. Hierbij dient de burger een actieve en gemotiveerde houding tegenover de gemeenschap aan te nemen en zich in te zetten bij sociale activiteiten voor het welzijn van de gemeenschap (Kymlicka, 1994).

4.3.4 Conclusie

Het communitaristisch perspectief op burgerschap sluit net als het republikeins perspectief aan bij het concept 'burgerschap als gewenste praktijk'. Er is hier een grote rol voor burgers en haar netwerken weggelegd en juist een kleine faciliterende rol van de overheid. Met betrekking tot het WMO-beleid wordt vanuit dit perspectief verwacht dat bij de toegang tot voorzieningen er een grote nadruk ligt op de zorg vanuit informele netwerken (RMO, 2006). Er wordt verwacht dat dit perspectief het meest aansluit bij het scenario 'de burger en zijn netwerk'.

Hypothese 10: Hoe meer het burgerschapspectief van een raadslid overeenkomt met het communitaristisch burgerschapspectief hoe meer waarde het raadslid hecht aan een regierol voor kwetsbare burger, aan collectieve voorzieningen als aanvulling op de informele steun en hoe minder waarde het hecht aan een regierol voor gemeenten.

4.4 Synthese: perspectieven op burgerschap.

In tabel twee zijn de drie theoretische perspectieven beschreven aan de hand van de genoemde dimensies. Wat uit dit hoofdstuk is gebleken is dat op grond van deze dimensies er in de literatuur een onderscheid is te maken in drie theoretische perspectieven op burgerschap.

Tabel 2: Theoretische perspectieven op burgerschap (Op basis van 'Van Gunsteren, 1998').

	Liberaal	Republikeins	Communitaristisch
Burgerplichten	Respecteren van wettelijke plichten	Deelname aan de publieke zaak	Door identificatie met de eigen gemeenschap
Burgerdeugden	Verdedigen van de autonome sfeer	Rechtvaardigheid en tolerantie	Solidariteit en verbondenheid
Rol van de overheid	Minimaal interveniërend.	Stimuleren	Faciliteren
Hoe word je burger	Is een status en bezit van elke individu.	Door publieke participatie	Door identificatie met de eigen gemeenschap

4.5 Eerder onderzoek naar perspectieven op burgerschap binnen het WMO-beleid.

Verschillende onderzoeken geven inzage in hoe de perspectieven op burgerschap hebben gespeeld in het kabinetsbeleid in de afgelopen jaren onder de kabinetten Balkenende en later onder de kabinetten Rutte. In deze paragraaf zal hiervan kort een overzicht worden weergegeven.

In haar onderzoek spreekt Van Noije van verschuivende verantwoordelijkheden tussen overheid en burger. In haar analyse constateert ze dat de overheid kenmerken van een communitaristisch perspectief benadrukt in het WMO-beleid. Hierbij wordt het belang van de gemeenschap en het individuele belang via solidariteit aan elkaar verbonden. De rol van de burger zou in relatie tot de gemeenschap gezien moeten worden (Noije, 2012).

Koops en Kwekkeboom hebben een studie uitgevoerd ten tijde van de kabinetten Balkenende naar de visie op burgerschap binnen de WMO en komen tot dezelfde constatering als Van Noije (Koops, 2005). Kenmerkend voor het WMO-beleid is volgens deze onderzoekers de oproep aan burgers om een actieve houding aan te nemen in het maatschappelijk verkeer en het nemen van verantwoordelijkheid voor de zorg van anderen. In de WMO zou burgerschap vooral samenhangen met de mate waarin een burger participeert; burgerschap is er voor diegene die actief deelneemt aan de samenleving en bereidheid toont om rekening te houden met de ander (Koops, 2005).

Timmermans onderstreept in zijn analyse van het WMO-beleid de bewering van de eerdere genoemde auteurs (Timmermans, 2012). Timmermans beweert ook dat de afgelopen jaren de burgerschapsvisie binnen de WMO aan verandering onderhevig is geweest. Volgens hem verschoof de burgerschapsvisie in het WMO-beleid en verkreeg het meer republikeinse

kenmerken. Dit kwam met name door ‘in plaats van het benadrukken van de eigen verantwoordelijkheid, [...] expliciet te kiezen voor het idee van wederkerigheid’ (Timmermans, 2012, p. 8). Onder het eerste kabinet Rutte kwam een meer liberale visie centraal te staan waarin een grotere eigen verantwoordelijkheid van de burger voor het eigen leven en een kleinere rol voor collectief gefinancierde voorzieningen vanuit de overheid werd benadrukt (Timmermans, 2012).

Wat uit deze verkenning van de WMO naar voren komt is dat de auteurs de nadruk leggen op verschillende perspectieven op burgerschap. Er worden zowel kenmerken van een communitaristische als van een liberale en republikeinse visie in de WMO terug gevonden. Al lijken de auteurs het er wel over eens dat de WMO van oorsprong gebaseerd is op een communitaristisch uitgangspunt. De gevonden studies blijken zich vooral te hebben gericht op een analyse van het nationale beleid. Dit is opvallend omdat de uitvoering van de WMO in handen is gelegd van lokale overheden.

5. Eindsynthese.

Uit de beleidsvisie van de WMO blijkt dat burgerschap wordt omschreven als een gewenste houding of praktijk. Nu is het de vraag of deze burgerschapsopvatting ook in lokaal WMO-beleid door de gemeenteraad zo wordt gedeeld. Uit de theoretische verkenning is gebleken dat er verschillende (theoretische) perspectieven op burgerschap zijn te onderscheiden. Dit impliceert dat de nadruk die gemeenten kunnen leggen bij de uitvoering van de compensatieplicht ook kan verschillen op grond van het perspectief op burgerschap dat zij uitdragen. Immers is het te verwachten dat wanneer gemeenten een groot beroep op de burger en haar sociale omgeving willen doen, dit ook samenhangt met een communitaristische burgerschapsopvatting waarin de burger en de eigen gemeenschap als uitgangspunt worden genomen. Anderzijds is het dus ook te verwachten dat als gemeenten hieraan geen expliciete nadruk willen geven, dit samenhangt met een meer liberale burgerschapsopvatting waarin men eerder de autonomie van de burger wil waarborgen.

De veronderstelling dat de visie op burgerschap bepalend is voor de wijze waarop raadsleden de compensatieplicht wensen uit te voeren staat centraal in dit onderzoek. Dit veronderstelde verband is weergegeven in tabel drie waarbij onderscheid is gemaakt op de drie verschillende theoretische perspectieven op burgerschap.

Tabel 3: dimensies van de compensatieplicht in relatie tot de burgerschapspectieven.

<i>Dimensies van de compensatieplicht.</i>	Liberaal	Republikeins	Communitaristisch
<i>Rol van de gemeente</i>	Kleine rol	Grote sturende rol	Kleine faciliterende rol
<i>Toegang individuele voorzieningen</i>	Geen aanvullende eisen.	Volgens vaste criteria	Subsidiair
<i>Aard voorzieningen</i>	Individueel (participatiebudget)	Vooraf collectief en preventief	Collectief, basisniveau
<i>Rol kwetsbare burgers</i>	Grote rol gericht op zelfregie	Kleine rol gericht op zelfredzaamheid	Grote rol, maar afhankelijk van vrijwilligers

6. Conceptueel model en de onderzoeksvraag.

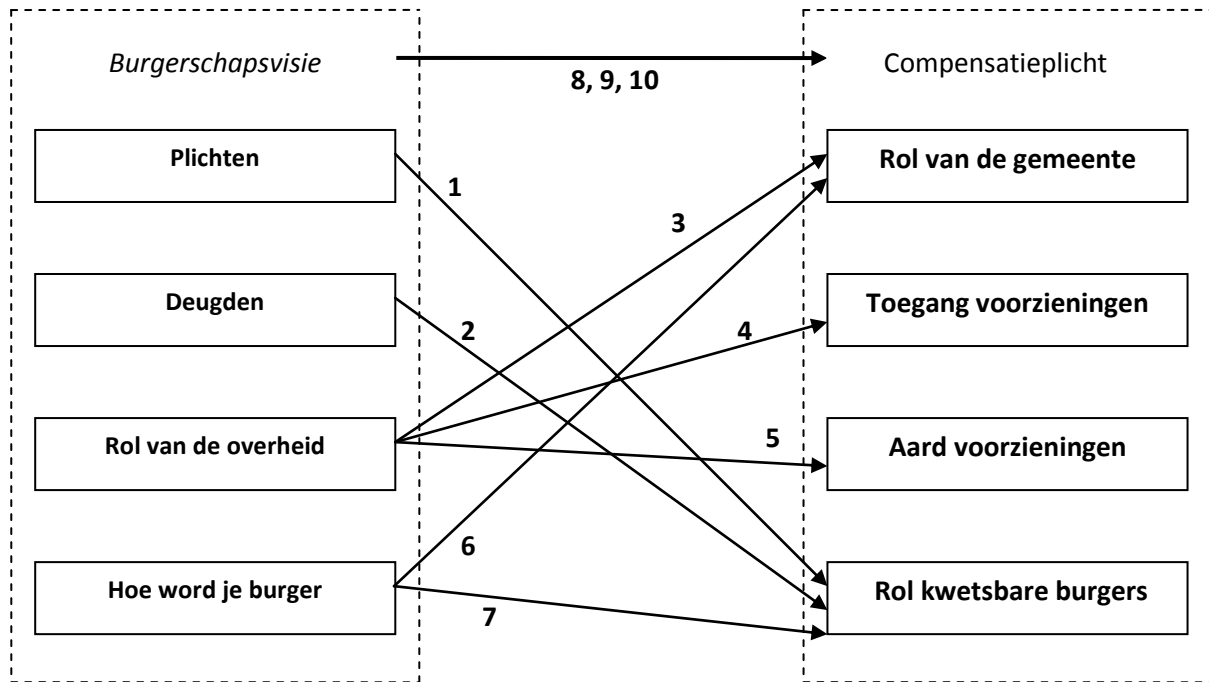
In dit hoofdstuk wordt in de eerste paragraaf een weergave gegeven van het conceptueel model en in de tweede paragraaf wordt de hoofdvraag beschreven.

6.1 Conceptueel model

In figuur twee vertegenwoordigen alle lijnen tussen de dimensies van burgerschap en de dimensies van de compensatieplicht een hypothese. De grote dikke pijl staat voor een mogelijk verband tussen de drie perspectieven op burgerschap in hun geheel en de verwachte wijze waarop de compensatieplicht wordt ingevuld. De nummers corresponderen met de hypothesen.

Figuur 2: Conceptueel model

6.2 Hoofdvraag en deelvragen.

Is de burgerschapsvisie van gemeenteraadsleden bepalend voor de wijze waarin zij de compensatieplicht willen uitvoeren op de dimensies 'rol van de gemeente' 'de toegang tot individuele voorzieningen' 'de aard van voorzieningen' en 'de rol van kwetsbare burgers'?

Deelvraag 1: Is het liberaal perspectief op burgerschap bepalend voor de wijze waarin gemeenteraadsleden de compensatieplicht invullen op de dimensies rol van kwetsbare burgers, de rol van de gemeente, de toegang tot voorzieningen en de aard tot voorzieningen.

Deelvraag 2: Is het republikeins perspectief op burgerschap bepalend voor de wijze waarin gemeenteraadsleden de compensatieplicht invullen op de dimensies rol van kwetsbare burgers, de rol van de gemeente, de toegang tot voorzieningen en de aard tot voorzieningen.

Deelvraag 3: Is het communitaristisch perspectief op burgerschap bepalend voor de wijze waarin gemeenteraadsleden de compensatieplicht invullen op de dimensies rol van kwetsbare burgers, de rol van de gemeente, de toegang tot voorzieningen en de aard tot voorzieningen.

Naast de veronderstelling uit de hoofdvraag is het natuurlijk ook te veronderstellen dat er meer factoren in de besluitvorming over WMO-beleid een rol spelen. Zo zal ook veel af kunnen hangen van de financiële slagkracht van gemeenten om de (individuele) voorzieningen aan te kunnen bieden of dat het juist genoodzaakt is een groter beroep te doen op de gemeenschap om zelfvoorzienend te kunnen zijn (RMO, 2006). Een andere factor zou kunnen zijn dat de wijze waarop burgers vanuit de WMO compensatie ontvangen zal afhangen van het aanbod dat zorgaanbieders kunnen leveren in de regio. In dit onderzoek staat daarom ook niet de daadwerkelijke uitvoering van het beleid centraal, maar wordt nadrukkelijk gezocht naar de “meest gewenste vorm” waarin gemeenteraadsleden graag zouden zien dat compensatieplicht zou worden uitgevoerd. Hierbij wordt dan ook gericht gevraagd naar de opvattingen van gemeenteraadsleden in plaats naar die van bijvoorbeeld het college van Burgemeesters en Wethouders. Immers is te verwachten dat bij de laatst genoemde groep het gemeentebestuur richtinggevend zal zijn in de wijze waarop zij wensen dat de compensatieplicht wordt ingevuld. Zij zijn immers verantwoordelijk voor het uitvoeren beleid. Omdat ze worden afgenomen bij gemeenteraadsleden bestaat er wel een risico dat de ervaring van de raadsleden met betrekking tot de uitvoering van het lokaal WMO-beleid kan meespelen in de beantwoording van de vragen.

7. Onderzoeksmethode.

Om de data te kunnen verzamelen die moet leiden tot het beantwoorden van de onderzoeksvraag is gekozen voor een kwantitatieve dataverzameling aan de hand van een survey. Hiervoor is gekozen omdat er al meerdere onderzoeken zijn gedaan naar zowel het concept burgerschap als naar de uitvoering van het WMO-beleid. Er is daardoor al voldoende kennis beschikbaar waar dit onderzoek op kan voortborduren (Carton, 2009; Dalton, 2007; SCP, 2010). In de volgende paragrafen wordt de onderzoeksmethode verder uitgewerkt.

7.1 Populatie en selectiemethode

De populatie bestaat uit 9115 raadsleden die werkzaam zijn in 403 gemeenten in Nederland (Ministerie BZK, 2014). Over de kenmerken van de populatie in 2014 zijn nog geen aanvullende cijfers bekend, daarom worden er ook vergelijkende cijfers gebruikt uit 2013. De populatie als geheel kan dus enigszins verschillen van de steekproefpopulatie waardoor er over de kenmerken geen harde uitspraken gedaan kunnen worden. Om toch enig inzicht te krijgen in de verdeling in de steekproef ten opzichte van de populatie wordt naast

het populatiecijfer uit 2014 de kenmerken van de populatie de cijfers uit 2013 als vergelijkend materiaal gebruikt.

De onderzoekseenheden in dit onderzoek betreffen de gemeenteraadsleden in ten minste 90 gemeenten in Nederland. Op basis van een error van 5% wordt er gestreefd naar een steekproefgrootte van 369 raadsleden. Om dit aantal te behalen is de survey naar 2292 gemeenteraadsleden verstuurd (Checkmarket, n.d.). De enquête is online verstuurd naar de mailadressen van de gemeenteraadsleden. Het uiteindelijke responspercentage is 15,24% (N=334). Dit aantal is net niet hoog genoeg om representatief te zijn voor de gehele populatie. Het responspercentage is gebaseerd op werkelijk ingevulde enquêtes. Gezien de grootte van de populatie en het aantal respondenten is de foutenmarge 5,2% (Checkmarket, n.d.).

Er is getracht de raadsleden a-select te kiezen, maar dit is niet altijd mogelijk geweest omdat er rekening gehouden diende te worden met een aantal criteria die hierna zijn beschreven. De selectie is gemaakt aan de hand van een lijst van alle 403 gemeenten waarbij er willekeurige gemeenten zijn uitgekozen. Er zijn gemeenten gekozen totdat er een representatief aantal was op grond van twee criteria, namelijk de grootte naar inwoners en naar regio in Nederland. Deze criteria zijn van belang om daarmee te kunnen waarborgen dat de verdeling onder de steekproef zoveel mogelijk een afspiegeling vormt van de populatie. Deze criteria waren als volgt omschreven:

<i>Gemeenten</i>	Aantal inwoners
Kleine gemeenten.	Tot 40.000 inwoners.
Middelgrote gemeenten	Tussen 40.000 en de 90.000 inwoners.
Grote gemeenten	Tussen 90.000 en 180.000 inwoners.
Zeer grote gemeenten	Meer dan 180.000 inwoners.

<i>Regio in Nederland:</i>	Provincie
Noord	Groningen, Friesland en Drenthe.
West	Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en de gemeenten Lelystad en Almere.
Oost	Overijssel, Gelderland en de gemeenten Dronten, Noordoostpolder, Urk en Zeewolde.
Zuid	Zeeland, Noord-Brabant en Limburg.

Vervolgens zijn mailadressen van alle raadsleden van de gekozen gemeenten online opgezocht. Hierbij zijn de mailadressen verzameld van alle raadsleden die in de gemeenteraad van de betreffende gemeenten vertegenwoordigd zijn. Dit kwam uit op een totaal van 2295 mailadressen waar de vragenlijst ook daadwerkelijk naar toe is verstuurd.

7.2 Operationalisering

Wat uit het conceptueel model al blijkt is dat zowel het burgerschapspectief en de uitvoering compensatieplicht zijn te onderscheiden in vier dimensies die als variabelen zijn opgenomen in de analyse. In dit onderzoek wordt aan de hand van een gestandaardiseerde vragenlijst getracht de variabelen te meten. De vragenlijst die wordt gebruikt voor de variabelen over burgerschap is samengesteld op basis van bestaand onderzoek. De vragen zijn afkomstig van onderzoek van de ISSP burgerschapsenquête uit 2004 (ISSP, 2004) en de ‘Citizenship, involvement, democracy survey’ uit 2006 (CID, 2006). De items die zijn samengesteld om de variabelen van de compensatieplicht te meten zijn afkomstig van de tweede WMO-evaluatie van I&O Research (I&O Research, 2011) en het SCP rapport ‘Evaluatie Wet maatschappelijke ondersteuning 2007-2009’ (SCP, 2010). In de volgende paragrafen zal de keuze voor deze bestaande vragenlijsten verder worden onderbouwd. In de vragenlijst zijn ook vragen opgenomen voor een aantal controlevariabelen. Hiervoor zal worden gevraagd naar de politieke partij waar men lid van is, het geslacht, de leeftijd, de opleiding en de gemeente waarin men werkzaam is.

7.2.1 Onafhankelijke variabelen.

De onafhankelijke variabelen bestaan uit zeven variabelen. In de volgende tabel is te zien bij welke variabele een samenstelling van welke items wordt verwacht.

Afhankelijke variabelen	Items
Plichten	1, 2, 3, 4, 5
Deugden	6, 7, 8, 9, 10
Rol van de overheid	11, 12, 13, 14, 15
Hoe word je burger	16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24
Liberale burgerschapsvisie	2, 3, 11, 16, 17
Republikeinse burgerschapsvisie	1, 4, 5, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 22
Communitaristisch burgerschapsvisie	6, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 22, 23, 24

De verwachting dat deze schalen gevormd kunnen worden komt voort uit de resultaten uit eerdere onderzoeken (Carton & Pauwels, 2005; Dalton, 2007; Pammet 2009). Hierin is al eerder aangetoond dat aan de hand van dezelfde vragenlijsten deze schalen te vormen zijn. Dit komt de betrouwbaarheid van de schalen ten goede.

De items één tot en met vijftien zijn afkomstig van het Internationaal Sociaal Survey Programma uit 2004 (ISSP). De enquête van het ISSP is onderdeel van een opinieonderzoek onder de bevolking van 45 landen over de gehele wereld. In de ISSP rapportage wordt verondersteld dat burgerschap niet alleen gaat over de politieke deelname van burgers, maar ook gaat over de wijze waarop mensen betrokken zijn bij maatschappelijke activiteiten (ISSP, 2004). Dit is van belang omdat deze veronderstelling ook in dit onderzoek onder het concept burgerschap wordt verondersteld. Al spreekt het ISSP niet concreet over een onderscheid tussen deugden en plichten, toch maken meerdere auteurs wel dit onderscheid wanneer zij deze items gebruiken voor eigen onderzoek (Carton & Pauwels, 2005; Dalton, 2007; Pammet 2009). Een item die bijvoorbeeld wordt gebruikt is item twee die gaat over burgerplichten: “een burger heeft de plicht om nooit belasting te ontduiken”. De ISSP is in 2004 ook in Nederland uitgezet waardoor de vragenlijst ook in het Nederlands voorhandig is.

Item zestien tot en met vierentwintig zijn afkomstig zijn uit de ‘Citizenship, involvement, democracy survey’ uit 2005 (CID). Het CID biedt een uitgebreide vragenlijst met vragen die betrekking hebben op maatschappelijke en politieke participatie, democratie, sociaal kapitaal, en burgerschap (CID, 2006). De vertaling van deze items heb ik zelf uitgevoerd. De items uit de enquête van het CID zijn ook in eerdere onderzoeken gebruikt om de rol van burger te typeren (Carton, 2009, Dalton, 2007). Een item die bijvoorbeeld wordt gebruikt is item 16 “Een burger wordt men door onafhankelijk een mening te vormen”.

7.2.2 Afhankelijke variabelen.

De compensatieplicht is opgedeeld in vier variabelen. In de volgende tabel is te zien bij welke variabele een samenstelling van welke items wordt verwacht.

Afhankelijke variabelen	Items
Rol van de gemeente	26, 28, 35, 37 en 42
Toegang tot individuele voorzieningen	25, 27 29, 36 en 41
Aard van de voorzieningen	30, 31 en 34

De items die worden gebruikt zijn afkomstig van de tweede WMO-evaluatie van I&O Research (I&O Research, 2011) en het SCP rapport ‘Evaluatie Wet maatschappelijke ondersteuning 2007-2009’ (SCP, 2010). Een aantal vragen uit de enquête van I&O Research zijn opnieuw geformuleerd omdat de inhoud en strekking van de vraag wel van toepassing was voor dit onderzoek, maar de formulering nog meer passend kon worden gemaakt. In het SCP-rapport is de aandacht uitgegaan naar mensen met een beperking en naar het beleid dat gemeenten voor hen voeren. Het actorenonderzoek dat hiervoor is gebruikt biedt materiaal om de variabelen te meten die ook in dit onderzoek betreffende de compensatieplicht centraal staan. Dit onderzoek biedt namelijk een scala aan items over zowel de rol van de overheid en de burger als over de toegang tot en de aard van WMO-voorzieningen (SCP, 2010). Wat betreft de enquête van I&O Research is dit in opdracht gegaan van het SCP. In principe gaat het om een vervolgonderzoek van het SCP onderzoek. Een item die bijvoorbeeld wordt gebruikt is item 36 “De gemeente dient sterk uit te gaan van de inzet van informele zorg”.

Één item (item 41) is zelf ontwikkeld. Dit item dient als aanvulling op de items waarvan wordt geacht dat deze gezamenlijk de variabele ‘toegang tot individuele voorzieningen’ meten. Vanuit het SCP onderzoek worden al enkele items gebruikt om deze schaal te meten, maar de verwachting is dat deze items onvoldoende zullen leiden tot een eenduidige schaal aangezien de formulering van deze items erg uiteen lopen. Daarom is hiervoor nog een item ontworpen. De tekst van dit item is afgeleid van het model van de RMO, zoals deze ook is gebruikt in hoofdstuk één. Het gaat hierbij om de keuze van gemeenten om de toegang tot WMO-voorzieningen flexibel in te vullen (RMO, 2006). Dit houdt in dat het aanbod van voorzieningen flexibel in te vullen is en alleen als aanvulling aangeboden wordt naast de hulp die al uit informele netwerken word geboden.

7.3 Analytische strategie

Alle ingevulde vragenlijsten worden verwerkt in een dataset. Aan de hand van deze dataset kan in SPSS een statistische analyse uitgevoerd worden. Door middel van een exploratieve factoranalyse en een betrouwbaarheidsanalyse wordt in de volgende paragraaf beschreven of de items daadwerkelijk de verwachte schalen vormen en of de betrouwbaarheid voldoende is. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van rotatie volgens de ‘Oblimin with Kaiser’ methode. Aan de hand van een bivariate correlatiematrix zal daarna in hoofdstuk acht geanalyseerd worden of er sprake is van de verwachte verbanden. Hoewel de zevenpunten

Likert-schalen in principe ordinaal zijn, wordt er toch gebruik gemaakt van een Pearson-correlatiecoëfficiënt. Er wordt namelijk verondersteld dat de intervallen gelijk zijn en dat de variabelen dus interval geschaald zijn. Als het verband een significante relatie vertoont dan zal daarna met een lineaire regressie toets de kracht van het verband getracht worden te meten. Er wordt namelijk verwacht dat aan de voorwaarden van deze toetsen kunnen worden voldaan. Dit wordt verwacht omdat er in dit onderzoek sprake is van onafhankelijke data verzameling en omdat er een lineair verband wordt verondersteld tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen (Allison, 1999). Daarnaast bestaat er voor deze toets de voorwaarde van normale verdeling van de residuen en er mag geen sprake zijn van multicollineariteit. Of aan deze laatst genoemde voorwaarden kan worden voldaan zal aan het begin van hoofdstuk acht worden vermeld.

7.4 Validiteit en Betrouwbaarheid variabelen.

Om de kwaliteit van dit onderzoek te waarborgen wordt er zowel naar de betrouwbaarheid als de validiteit van het onderzoek gekeken. De betrouwbaarheid heeft betrekking op de vraag of het onderzoek door toevalsfouten verstoord wordt. In dit onderzoek is getracht toevalsfouten te voorkomen door alle respondenten op dezelfde wijze te benaderen en te ondervragen. De validiteit heeft betrekking op de vraag of het onderzoek door systematische fouten wordt verstoord en over de vraag of operationalisering van de concepten ook echt de informatie opleveren die ik wil waarnemen. Door bestaande vragenlijsten te gebruiken, die al herhaaldelijk zijn gebruikt om de genoemde concepten te meten, wordt getracht de validiteit te verhogen.

7.5 Factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyses onafhankelijke variabelen.

In deze paragraaf zullen de resultaten van de factoranalyses en de betrouwbaarheidsanalyses die zijn uitgevoerd op de onafhankelijke variabelen worden beschreven¹. Dit laatste zal gedaan worden aan de hand van een waarde van Cronbach's alpha. Hierbij wordt over het algemeen gestreefd naar een betrouwbaarheid hoger dan $\alpha = 0,7$.

7.5.1 Plichten.

---

¹ De output van de factoranalyses van de onafhankelijke variabelen is terug te vinden in bijlage 1.

Deze variabele is samengesteld uit vijf items waarvan werd verwacht dat ze tezamen een schaal zouden vormen. Dit blijkt uit de factoranalyse niet zo zijn te zijn. De eerste schaal bestaat uit item 1, 4, en 5 die 42,7% van de totale variantie verklaren en een schaal van item 2 en 3 die 22,5% van de totale variantie verklaren. Doordat deze items niet de verwachte schaal opleveren kan deze variabele op basis van deze items verder niet worden gebruikt in dit onderzoek. De eerste schaal verklaart wel voldoende variantie om verder meegenomen te worden in de analyses. Helaas is bij de factoranalyses van de afhankelijke variabele ‘rol van kwetsbare burgers’ ook gebleken dat daar geen schaal gevormd kon worden. Aangezien er in hypothese één een verband werd verondersteld tussen ‘plichten’ en de ‘rol van kwetsbare burgers’, maakt dat de eventuele analyse met een onafhankelijke variabele plichten op basis van deze nieuwe schaal ook niet langer mogelijk is. Dit betekent dat hypothese één niet kan worden getoetst. De hypothese luidt:

Hypothese 1: ·Hoe meer het raadslid waarde hecht aan burgerplichten hoe meer het raadslid waarde hecht een regierol voor kwetsbare burgers.

7.5.2 Deugden.

De variabele deugden is samengesteld aan de hand van vijf items waarbij item tien ‘bereid zijn in het leger te gaan wanneer het nodig is’ lager dan .4 correleert ten opzichte van de andere items. Uit enkele onderzoeken is al eerder gebleken dat op deze schaal dit item vaker een lage correlatie toonde ten opzichte van de overige items (Carton, 2009; Dalton, 2007). Dit item wordt daarom verder niet meegenomen in de schaal waardoor deze variabele nu uit vier items bestaat die tezamen 61,9% van de variantie verklaren. De variabele heeft een cronbach’s alpha van .786.

7.5.3 Rol van de overheid.

Uit de factoranalyse blijkt dat de items waaruit de variabele rol van de overheid is samengesteld ook daadwerkelijk één schaal vormen waarbij de items tezamen 46,8% van de totale variantie verklaren. De schaal heeft een cronbach’s alpha van .707.

7.5.4 Hoe word je burger.

De variabele ‘hoe word je burger’ is samengesteld aan de hand van negen items waarbij uit de rotatie blijkt dat de items niet uit één schaal bestaat, maar uit drie schalen waarbij een derde schaal net onder de .1 eigenwaarde noteerde met een waarde van .998. Dit maakt dat de negen items onvoldoende een schaal vormen waardoor het niet mogelijk is om

hypothese zes en zeven te toetsen. Deze schaal zal dan ook in de analyses niet worden meegenomen. De hypothesen luiden als volgt:

Hypothese 6: · Hoe meer een raadslid waarde hecht aan actieve en participerende burger hoe minder het raadslid waarde hecht aan een grote rol voor de gemeente.

Hypothese 7: · Hoe meer een raadslid waarde hecht aan actieve en participerende burger hoe meer het raadslid waarde hecht aan een regierol voor kwetsbare burgers.

Wat wel is gebleken uit de factoranalyse is dat de negen items dus in drie schalen te verdelen zijn. Uit de rotatie blijkt dat item 16 en 17 een schaal kunnen vormen, item 18, 19 en 20 een schaal kunnen vormen en item 22, 23 en 24 een schaal kunnen vormen. Deze schalen kunnen als variabelen worden meegenomen in de analyses omdat op basis van hun kenmerken een duidelijke onderscheiding te maken is. Het is namelijk zo dat items 16 en 17 gaan over het kenmerk ‘burger als status’, item 18, 19 en 20 gaan over het kenmerk ‘politieke participatie van burgers’ en items 22, 23 en 24 die gaan over het kenmerk ‘burger in de gemeenschap’. Omdat eventuele resultaten met betrekking tot deze schalen een interessante aanvulling kunnen geven op dit onderzoek worden deze schalen wel als variabelen meegenomen in de analyses. De variabele ‘burger als status’ heeft een Cronbach’s alpha van .722. De variabele ‘burger door politieke participatie’ heeft een Cronbach’s alpha van .804 en de variabele ‘burger in de gemeenschap’ heeft een Cronbach’s alpha van .809

7.5.4 Liberaal burgerschapsperspectief.

Het liberaal burgerschapsperspectief is samengesteld aan de hand van vijf items. Deze vijf items blijken niet één schaal te vormen. Item 11, 16 en 17 blijken lager dan .4 te correleren ten opzichte van item twee en drie. De schaal toont een Cronbach’s alpha van .559. Doordat deze items geen schaal vormen en de betrouwbaarheid onvoldoende, is deze schaal niet bruikbaar voor het liberaal burgerschapsperspectief. Dit betekent dat hypothese acht niet zal worden getoetst en dat er verder ook geen analyses hiervoor worden uitgevoerd. Hypothese acht luidt:

Hoe meer het burgerschapsperspectief van een raadslid overeenkomt met het liberale burgerschapsperspectief hoe meer waarde het raadslid hecht aan een grote regierol voor kwetsbare burger, een kleine rol voor gemeenten en hoe minder waarde het hecht aan collectieve voorzieningen en aanvullende eisen bij de toegang tot voorzieningen.

7.5.5 Republikeins burgerschapsperspectief.

Het republikeins burgerschapsperspectief is gemeten aan de hand van negen items. Ook hier blijken de items niet één schaal te vormen. Item 12 en 13 blijken zelfs negatief te correleren. Dit houdt in dat de correlaties van items die gaan over een stimulerende rol voor de overheid juist een tegenovergestelde kant op bewegen dan correlaties van items die gaan over politieke participatie van burgers. De schaal toont een cronbach's alpha van .812, wat hoog is. Desondanks kan de schaal niet worden gebruikt wat maakt dat hypothese negen niet getoetst kan worden en er verder ook geen analyses hiervoor uitgevoerd zullen worden. Hypothese negen luidt:

Hoe meer het burgerschapsperspectief van een raadslid overeenkomt met het republikeinse burgerschapsperspectief hoe meer waarde het raadslid hecht aan een grote regierol voor gemeenten, aan collectieve voorzieningen en vaste criteria bij de toegang tot voorzieningen en hoe minder het hecht aan een regiorol voor kwetsbare burgers.

7.5.6 Communitaristisch burgerschapsperspectief.

Het communitaristisch burgerschapsperspectief is gemeten aan de hand van tien items. Ook hier blijken de items niet één schaal te vormen. Uit de factoranalyse blijkt dat de items vier tot en met negen die gaan over deugden wel een hoge correlatie tonen met item 14 en 15 die gaan over een faciliterende rol van de overheid. Deze items correleren echter erg laag met items 22, 23 en 24 die gaan over 'burgers binnen de gemeenschap'. Deze items scoren alle drie een correlatie van minder dan .3. Desondanks toont de schaal een cronbach's alpha van .761. Toch moet worden geconcludeerd dat deze items geen schaal vormen en dus kan hypothese tien niet worden getoetst. Er zullen dan ook geen analyses hiervoor worden uitgevoerd. Hypothese tien luidt:

Hoe meer het burgerschapsperspectief van een raadslid overeenkomt met het communitaristisch burgerschapsperspectief hoe meer waarde het raadslid hecht aan een regierol voor kwetsbare burger, aan collectieve voorzieningen als aanvulling op de informele steun en hoe minder waarde het hecht aan een regierol voor gemeenten.

Tabel 4: Onafhankelijke variabelen: Cronbach's alpha, opgenomen en verwijderde items.

(De schalen die worden gebruikt in de analyses zijn dikgedrukt)

Dimensies burgerschap	Score Cronbach's alpha	Opgenomen items	Verwijderde vragen
Plichten			

Plichten tot politieke participatie	.631	1, 4, 5	2, 3
Deugden	.786	6,7,8,9	10
Rol van de overheid	.707	11, 12, 13, 14, 15	
Hoe word je burger			
Burger als status	.722	16,17	
Participerende burger	.804	18,19,20,21	
Burger binnen de gemeenschap	.809	22,23,24	
Liberale burgerschapsvisie	.559	2,3,11,16,17	
Republikeinse burgerschapsvisie	.812	1,4,5,12,13,18,19,20,21	
Communitaristische burgerschapsvisie	.761	6,7,8,9,10,14,15,22,23,24	

7.6 Factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse afhankelijke variabelen.

In deze paragraaf zullen de resultaten van de factoranalyses die zijn uitgevoerd op de afhankelijke variabelen worden beschreven en zullen de resultaten van de betrouwbaarheidsanalyses in een tabel worden getoond².

7.6.1 De rol van de gemeente.

Deze variabele is samengesteld aan de hand van vijf items. Uit de rotatie bleken deze items in twee schalen te onderscheiden, namelijk een schaal met item 26,28, 42 en een schaal met item 35 en 37 waarbij de eerste schaal 38,7% en de tweede schaal 30% van de totale variantie verklaren. Doordat deze items geen schaal vormen kan hypothese drie niet worden getoetst en hiervoor zullen dan ook geen analyses worden uitgevoerd. Hypothese drie luidt: *Hoe meer een raadslid waarde hecht aan een grote rol voor de overheid hoe meer het raadslid waarde hecht aan een grote regierol voor de gemeente.*

Ondanks dat de verklaarde variantie van beide schalen matig te noemen is, worden toch beide schalen als variabelen apart meegenomen in de analyses. Deze keuze is gemaakt omdat deze variabelen toch nog relevante informatie kunnen opleveren om een eventueel

² De output van de factoranalyses van de afhankelijke variabelen is terug te vinden in bijlage 2.

verband aan te kunnen tonen met de onafhankelijke variabele ‘rol van de overheid’. De eerste schaal wordt de variabele ‘stimulerende rol van de gemeente’ en heeft een cronbach’s alpha van .713. De tweede schaal wordt de variabele ‘faciliterende rol van de gemeente’ en toont een cronbach’s alpha van .635. Dit is onder de genoemde grens van .7, hierdoor zal er rekening gehouden moeten worden met de betrouwbaarheid van de resultaten.

7.6.1 Toegang tot voorzieningen.

Deze variabele is samengesteld aan de hand van zes items namelijk item 25, 27, 29 en 41. Bij deze variabele bleek item 36 lager dan .4 correleert ten opzichte van de andere items waardoor dit item niet zal worden meegenomen in de schaal. Het is wel opvallend te noemen dat dit item onvoldoende correlatie bevat gezien het de informele steun onder burgers benadrukt net als item 25 en 27. Waarschijnlijk zal dit gelegen hebben aan de formulering van item 36 waarbij expliciet wordt gesproken over een rol van de gemeente. Deze schaal bestaat nu uit vier items die tezamen 41,9% van de totale variantie verklaren. De schaal toont een cronbach’s alpha van .685. Dit is net onder de .7 en daardoor minder betrouwbaar te noemen.

7.6.2 Aard tot voorzieningen.

Deze dimensie is samengesteld aan de hand van drie items. Bij de dimensie ‘aard voorzieningen’ bleek item 31 lager dan .4 correleert ten opzichte van de andere items waardoor dit item niet zal worden meegenomen in de schaal. De schaal toont ook zonder dit item een lage cronbach’s alpha van .351, wat betekent dat deze schaal geen betrouwbare resultaten zal opleveren. Dit maakt dat hypothese vijf niet getoetst kan worden en er verder ook geen analyses hiervoor zullen worden uitgevoerd. Hypothese vijf luidt:

Hoe meer een raadslid waarde hecht aan een grote rol van de overheid hoe meer het raadslid waarde hecht aan een collectief aanbod van voorzieningen.

7.6.2 Rol van kwetsbare burgers..

Bij de dimensie ‘rol van kwetsbare burgers’ bleek item 33 lager dan .4 correleert ten opzichte van de andere items waardoor dit item niet zal worden meegenomen in de schaal. Deze schaal bestaat daardoor uit drie items die tezamen 41,3% van de totale variantie verklaren. Ondanks het verwijderen van item 33 toont de schaal een cronbach’s alpha van .441, wat betekent dat de schaal geen betrouwbare resultaten zal opleveren. Dit maakt dat

hypothese twee ook niet getoetst kan worden en er verder ook geen analyses hiervoor zullen worden uitgevoerd. Hypothese twee luidt:

Hoe meer het raadslid waarde hecht aan burgerdeugden hoe meer het raadslid waarde hecht aan een regierol voor kwetsbare burgers.

Tabel 5: Afhankelijke variabelen: Crohnbach's alpha, opgenomen en verwijderde items.

(De schalen die worden gebruikt in de analyses zijn dikgedrukt)

Afhankelijke variabele	Score Crohnbach's alpha	Opgenomen items	Verwijderde vragen
Rol van de gemeente			
Stimulerende rol	.713	26,28,42	35, 37
Faciliterende rol	.635	35, 37	26,28,42
Toegang voorzieningen	.685	25,27,29,41	36
Aard van voorzieningen	.351	30,34	31
Rol van kwetsbare burgers	.441	32, 38,40	33

7.7 Conclusie factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse.

Wat uit de voorgaande paragrafen is gebleken is dat veel van de items onvoldoende met elkaar correleren om ze terug te brengen tot één schaal. Hierdoor heb ik weinig schalen kunnen vormen. Samenvattend betekent dit dat wat betreft de hypothesen over het veronderstelde verband tussen burgerschapsperspectieven en de uitvoering van de compensatieplicht, deze niet getoetst zullen worden. Dit maakt dat hypothese acht, negen en tien zijn verworpen. Ook zijn de hypothesen één, twee, drie, vijf, zes en zeven, die gaan over de veronderstelde verbanden tussen de burgerschap dimensies en de dimensies van de compensatieplicht, verworpen. Dit maakt dat alleen hypothese vier overblijft. Hypothese vier luidt:

Hoe meer een raadslid waarde hecht aan een grote rol van de overheid hoe minder het raadslid waarde hecht aan het bieden van voorzieningen als aanvulling op de zorg uit informele netwerken.

Naast het toetsen van deze hypothese zullen er met de nieuw gevormde variabelen ook analyses worden uitgevoerd. Dit zal gebeuren omdat eventuele resultaten met betrekking tot deze variabelen een interessante aanvulling kunnen geven op dit onderzoek. Dit betekent dat er nog drie onafhankelijke variabelen worden meegenomen in de analyse namelijk: ‘burger als status’, ‘burger door politieke participatie’ en ‘burger in de gemeenschap’. En de volgende afhankelijke variabelen: ‘stimulerende rol van de gemeente’ en ‘faciliterende rol van de gemeente’.

8. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd. In de eerste paragraaf wordt beschreven of er bij zowel de onafhankelijke als de afhankelijke variabelen sprake is van een normale verdeling en of er sprake is van multicollineariteit. Dit zijn de voorwaarden voor het gebruik van de toetsen in dit hoofdstuk. Hierna volgt een paragraaf beschrijvende statistiek en een paragraaf over de controle variabelen. Ten slotte volgt een kort overzicht van de bivariate correlaties toets. Wanneer uit de resultaten van deze toets significante verbanden worden gevonden dan zal er op deze verbanden een lineaire regressieanalyse worden toegepast.

8.1 Normale verdeling en multicollineariteit.

Door te kijken naar de waarden van de skewness, dat betreft de symmetrie van de verdeling en door te kijken naar de waarden van de kurtosis, dat is de puntigheid van de verdeling, is nagegaan of de verdeling normaal is. Wanneer de waarden groter zijn dan twee keer de eigen standaard error dan is het niet aannemelijk dat deze normaal verdeeld zijn (Field, 2009). Wat betreft de onafhankelijke variabelen blijkt dat alleen de variabele ‘burger door politieke participatie’ aan de voorwaarde kan voldoen. Van de afhankelijke variabelen blijkt alleen de variabele ‘faciliterende rol van de gemeente’ aan de voorwaarde te voldoen. Toch blijkt dat uit een Kolmogorov-Smirnov en de Shapiro-Wilk test dat deze beide variabelen significant testen wat betekent dat de verdeling van deze variabelen toch significant verschillen van een normale verdeling. Hieruit moet worden geconcludeerd dat er niet aan de voorwaarden wordt voldaan. Dit betekent dat er in de analyse eigenlijk gebruik gemaakt moet worden van niet parametrische toetsen. Toch is de keuze in dit onderzoek gemaakt om wel parametrisch te toetsen en hierbij rekening te houden bij de interpretatie van de resultaten. In de steekproef is namelijk sprake van een relatief groot aantal respondenten ten opzichte van de populatie. De eis van normaliteit van de residuen is daardoor minder urgent geworden.

Doordat er geen sprake is van een normale verdeling is er nog een consequentie voor de analyse. Omdat er namelijk niet gesproken kan worden van een normale verdeling kan er ook weinig waarde worden gegeven aan de score van extreem afwijkende residuen ten opzichte van de gemiddelde score. Extreme waarden zijn waarden die ten minste drie standaarddeviaties verwijderd liggen van het gemiddelde (Field, 2006). Omdat er geen waarde kan worden gegeven aan het gemiddelde is de keuze gemaakt om geen extreme waarden te verwijderen uit de dataset.

Belangrijk voor de regressie toets is ook om multicollineariteit uit te sluiten. Wanneer de variabelen te sterk met elkaar correleren dan verklaren ze namelijk dezelfde variantie (Allison, 1999, p. 63). Als er tussen de variabelen een verband is hoger dan 0,8 of lager dan -0,8 ontstaat er een probleem, de regressie-analyse kan dan niet meer precies berekenen welk effect welke variabele veroorzaakt (Field, 2009). Wat betreft de correlaties tussen de variabelen in dit onderzoek is daarvan geen sprake. Wat betreft de variabelen die zullen worden gebruikt voor de regressie analyse is er ook gekeken naar de tolerantie en VIF waarde. Hierbij is voor alle variabelen de tolerantie waarde hoger dan 0.1 en de VIF waarde lager dan 10, dus wordt multicollineariteit uitgesloten (Field, 2009).

8.2 Beschrijvende statistiek

Het responspercentage is uitgekomen op 15,24% (N=334). Dit aantal is net niet hoog genoeg om representatief te zijn voor de gehele populatie aangezien hiervoor een aantal van 369 respondenten nodig was. Er wordt een betrouwbaarheidsniveau van 95% gehanteerd, dit is de standaardmaat die in het wetenschappelijk onderzoek wordt aangehouden. Deze maat geeft aan in hoeverre er op vertrouwd wordt dat de antwoorden die respondenten geven niet op toeval berusten. De foutenmarge is uiteindelijk uitgekomen op 5,2% (Checkmarket, n.d.). In tabel vier staat een korte opsomming van de scores per variabele.

Tabel 4: Beschrijvende statistiek.

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Plichten	334	3,80	7,00	5,9060	,73122
Deugden	334	2,50	7,00	5,5037	,95477
Roloverheid	334	3,40	7,00	6,2862	,60824
Hoewordjeburger	334	1,33	7,00	4,9770	,90891
Liberaalburgerschap	334	4,00	7,00	5,9820	,61838
Republikeinsburgerschap	334	3,25	7,00	5,5221	,74203

Communitaristischburgerschap	334	2,89	7,00	5,6712	,70612
Rolvandegemeente	334	1,00	6,60	3,4174	1,02042
Toegangvoorzieningen	334	1,00	7,00	4,7478	1,27586
Aardvoorzieningen	334	1,00	7,00	3,7051	1,43707
Rolkwetsbareburgers	334	1,00	7,00	3,8872	1,15337
Valid N (listwise)	334				

8.2 Controle variabelen.

Om de representativiteit van de steekproef te kunnen meten zijn er ook enkele controle variabelen toegevoegd aan dit onderzoek. In deze paragraaf worden de resultaten hierover kort beschreven³.

In de steekproef zijn meer mannen dan vrouwen vertegenwoordigd, namelijk 67,1% tegenover 32,9%. Dit betekent dat er in de steekproef waarschijnlijk meer vrouwen zitten en minder mannen dan dat het in de populatie het geval is (VNG, 2013). De verdeling van raadsleden naar leeftijd is vergelijkbaar met de populatie. Over de verdeling van raadsleden naar hoogst genoten opleiding kan niet zoveel worden geconcludeerd aangezien hierover geen vergelijkende cijfers over de populatie zijn gevonden. De verdeling van raadsleden naar lidmaatschap van een politieke partij is enigszins vergelijkbaar met die in de populatie. Er zijn geen raadsleden van de PVV vertegenwoordigd in de steekproef. Dit was ook enigszins te verwachten aangezien de kans erg klein was dat er raadsleden van deze partij zouden reageren. Voor de PVV zijn namelijk alleen de raadsleden uit de gemeente Almere benaderd.

Wat uit de controle variabelen blijkt is dat de steekproef onvoldoende representativiteit is om aan te kunnen tonen dat het een correcte afspiegeling is van de populatie. Wat wel is gebleken is dat een groot aantal kenmerken overeenkomen met de populatie zoals blijkt uit de cijfers over het geslacht, de leeftijd en lidmaatschap van een politieke partij. Er zijn voor deze kenmerken alleen vergelijkende cijfers uit 2013 gevonden. Dit heeft tot gevolg dat niet met zekerheid is of deze cijfers een correcte afspiegeling van de huidige populatie.

8.3 Bivariate correlatietoets.

Voordat een regressie analyse uitgevoerd kan worden is het noodzakelijk om vast te stellen of er ook daadwerkelijk een correlatie bestaat tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen. Een correlatietest meet of er sprake is van een verband. Als het verband tussen deze twee afwezig is kan de lineaire regressie niet de kracht van het verband

³ In bijlage drie staan de volledige resultaten van de controle variabelen beschreven

meten. Daarom is een correlatie tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabelen een voorwaarde om een lineaire regressie te kunnen uitvoeren.

De correlatietest in de tabel hieronder is horizontaal in twee delen gedeeld waarbij de eerste vier de onafhankelijke variabelen en de onderste drie de afhankelijke variabelen zijn. Er wordt op basis van de theorie niet uitgegaan van een verband tussen de variabele 'hoe word je burger' en de variabele 'toegang tot voorzieningen', deze correlaties worden dus niet getoond in de matrix.

Correlations

		Rol overheid	Burger als status	Burger door politieke participatie	Burger in de gemeen- schap	Stimuleren -de rol gemeente	Faciliteren- de rol gemeente	Toegang Voorzien- ingen
Rolverheid	Pearson Correlation	1	,249**	,266**	,246**	,135*	,139*	-,141**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,013	,011	,010
	N	334	334	334	334	334	334	334
Burger als status	Pearson Correlation	,249**	1	,465**	,333**	,079	-,001	
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,148	,985	
	N	334	334	334	334	334	334	
Burger door politieke participatie	Pearson Correlation	,266**	,465**	1	,559**	,133*	,029	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,015	,593	
	N	334	334	334	334	334	334	
Burger in de gemeenschap	Pearson Correlation	,246**	,333**	,559**	1	,062	-,051	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,258	,356	
	N	334	334	334	334	334	334	
Stimulerende rol gemeente	Pearson Correlation	,135*	,079	,133*	,062	1	,000	-,944**
	Sig. (2-tailed)	,013	,148	,015	,258		,995	,000
	N	334	334	334	334	334	334	334
Faciliterende rol gemeente	Pearson Correlation	,139*	-,001	,029	-,051	,000	1	,054
	Sig. (2-tailed)	,011	,985	,593	,356	,995		,323
	N	334	334	334	334	334	334	334
Toegang voorzieningen	Pearson Correlation	-,141**				-,944**	,054	1
	Sig. (2-tailed)	,010				,000	,323	

N	334			334	334	334
---	-----	--	--	-----	-----	-----

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

De tabel laat significante correlaties zien tussen de onafhankelijke variabele rol van de overheid en tussen alle drie de afhankelijke variabelen. Daarnaast is een significante relatie getoond tussen de onafhankelijke variabele burger door politieke participatie en de afhankelijke variabele stimulerende rol van de gemeente.

De getoonde significante verbanden zullen worden getoetst door middel van een lineaire regressie analyse. In de volgende paragraaf zullen hiervan de resultaten beschreven worden.

8.5 Rol van de overheid & toegang tot voorzieningen.

Uit de correlatietoets was gebleken dat de onafhankelijke variabele rol van de overheid en de afhankelijke variabele toegang tot voorzieningen een significante relatie tonen. Deze variabelen toetsen hypothese vier, welke luidt:

Hypothese 4: Hoe meer een raadslid waarde hecht aan een grote rol van de overheid hoe minder het raadslid waarde hecht aan het bieden van voorzieningen als aanvulling op de zorg uit informele netwerken.

Uit de regressie analyse blijkt dat er een significant verband bestaat tussen de rol van de overheid en de toegang tot voorzieningen ($\beta = -.141$, $p = .010$). Wat blijkt is dat de aard negatief uitvalt, conform verwachting in de hypothese. De hypothese wordt dus aangenomen. Uit de regressie analyse blijkt wel dat slechts 2% van de variantie wordt verklaard.

Variabele	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
Constant	6.604	.720		9.175	.000	
Rol van de overheid	-,295	.114	-.141	-2.591	.010	.020

Afhankelijke variabele: toegang tot voorzieningen.

8.6 Rol van de overheid & rol van de gemeente.

Uit de correlatietoets was gebleken dat de onafhankelijke variabele rol van de overheid zowel met de afhankelijke variabele stimulerende rol van de gemeente als met de afhankelijke

variabele faciliterende rol van de gemeente een significante relatie tonen. Deze variabelen toetsen geen hypothesen.

Uit de regressie analyse blijkt dat er een significant verband bestaat tussen de rol van de overheid en een stimulerende rol van de gemeente ($\beta = .135$, $p = .013$). Wat blijkt is dat de aard positief uitvalt. Dit betekent dat respondenten die hoog scoren op de rol van de overheid ook hoog scoren op stimulerende rol van de gemeente. Uit de regressie analyse blijkt wel dat slechts 1% van de variantie wordt verklaard.

Uit de tweede regressie analyse blijkt dat er een significant verband bestaat tussen de rol van de overheid en een faciliterende rol van de gemeente ($\beta = .139$, $p = .011$). Wat blijkt is dat de aard positief uitvalt. Uit de regressie analyse blijkt wel dat maar 1% van de variantie wordt verklaard.

Variabele	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
Constant	1.021	.800		1.276	.203	
Rol van de overheid	,316	.127	.135	2.492	.010	.013

Afhankelijke variabele: stimulerende rol van de gemeente.

Variabele	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
Constant	2.003	.796		2.516	.012	
Rol van de overheid	,323	.126	.139	2.563	.011	.019

Afhankelijke variabele: faciliterende rol van de gemeente.

8.7 Burger door politieke participatie en de rol van de gemeente .

Uit de correlatietoets was gebleken dat de onafhankelijke variabele burger door politieke participatie een significante relatie toonde met de afhankelijke variabele ‘stimulerende rol van de gemeente’. Deze variabelen toetsen geen hypothese. Uit de regressie analyse blijkt dat er een significant verband tussen beide variabelen bestaat en dat de aard positief uitvalt ($\beta = .133$, $p = .015$). Uit de regressie analyse blijkt wel dat maar 1% van de variantie wordt verklaard.

Variabele	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
Constant	2.214	.332		6.665	.000	

Burger door politieke participatie	,170	.069	.133	2.453	.015	.018
------------------------------------	------	------	------	-------	------	------

Afhankelijke variabele: stimulerende rol van de gemeente.

8. *Samenvatting resultaten.*

Uit de analyses is gebleken dat hypothese vier kan worden bevestigd. Dit betekent dat hoe meer respondenten waarde hechten aan een grote rol voor de overheid, zij juist minder waarde hechten aan het benadrukken van de zorg uit informele netwerken bij het aanbieden van een WMO voorziening. Daarnaast is er een verband gevonden tussen enerzijds de rol van de overheid en anderzijds een stimulerende rol van gemeente en een faciliterende rol van de gemeente. Dit betekent dat hoe meer waarde respondenten hechten aan een grote rol voor de overheid, hoe meer zij ook waarde hechten aan een grote stimulerende en faciliterende rol voor de gemeente bij de uitvoering van de compensatieplicht. Ten slotte is er een verband gevonden tussen de variabele ‘hoe word je burger’ en de variabele ‘stimulerende rol van de gemeente’. Dit betekent dat hoe meer respondenten waarde hechten aan de politieke participatie van burgers, zij ook meer waarde hechten aan een grote rol voor gemeenten bij de uitvoering van de compensatieplicht.

9. *Conclusies.*

In dit onderzoek is een verband verondersteld tussen de burgerschapvisie van gemeenteraadsleden en de wijze waarop deze raadsleden de compensatieplicht in het lokaal WMO-beleid willen uitvoeren. De hoofdvraag was: *Is de burgerschapvisie van gemeenteraadsleden bepalend voor de wijze waarin zij de compensatieplicht willen uitvoeren op de dimensies ‘rol van de gemeente’ ‘de toegang tot individuele voorzieningen’ ‘de aard van voorzieningen’ en ‘de rol van kwetsbare burgers’?*

Op basis van de dataverzameling kon er geen onderscheid gemaakt worden tussen een liberale, republikeinse en een communitaristische visie op burgerschap onder de respondenten waardoor deze drie typen voor dit onderzoek verder niet bruikbaar bleken. Dit betekent niet dat de theorie over de verschillende burgerschapsperspectieven niet juist zou zijn. Het betekent wel dat met de wijze waarop dit onderzoek is uitgevoerd er onder de respondenten geen duidelijk onderscheid zichtbaar is geworden. De hoofdvraag en de deelvragen kunnen dan ook niet bevestigend of ontkennend worden beantwoord. Wat hierover wel kan worden gezegd is dat op basis van de resultaten de gemeenteraadsleden geen eenduidige visie op burgerschap uitdragen. Dit zou kunnen betekenen dat gemeenteraadsleden geen duidelijke

visie over de rol van burgers of de rol van de overheid hebben ontwikkeld, al moet dit met enige voorzichtigheid worden gezegd.

Uit een analyse van de dataverzameling is wel een verband gevonden op het feit dat gemeenteraadsleden die waarde hechten aan een grote rol voor de overheid ook waarde hechten aan een grote rol voor gemeenten. Daarnaast hechten deze raadsleden bij het treffen van een compensatieregeling juist minder waarde aan de zorg die uit informele netwerken kan worden geboden. Al moet tegelijk over dit verband worden gezegd dat hier maar een geringe betrouwbare betekenis aan kan worden gegeven. Dit verband sluit aan bij de veronderstelling van de RMO, zoals dit eerder is omschreven in dit rapport, namelijk over de conceptie van een grote sturende rol voor gemeenten bij de uitvoering van het WMO-beleid (RMO, 2006). Hierbij werd verondersteld dat een grote stimulerende rol voor gemeenten er toe zou leiden dat er weinig verantwoordelijkheid zou worden gelegd bij burgers en hun informele netwerken.

In het onderzoek is ook een verband gevonden op het feit dat gemeenteraadsleden die waarde hechten aan de politieke participatie van burgers ook waarde hechten aan een grote sturende rol voor gemeenten bij de uitvoering van de compensatieplicht. Dit is een bevestiging van wat eerdere auteurs ook hebben beweerd. Namelijk dat wanneer uitgegaan wordt van deze visie op de rol van burgers dit zou samengaan met een grote stimulerende rol voor gemeenten om burgers tot participatie te bewegen (Dekker & de Hart, 2005).

Nu is de vraag wat deze resultaten betekenen voor de wijze waarop gemeenteraadsleden uitvoering geven aan de compensatieplicht in lokaal WMO-beleid. Allereerst moet worden gezegd dat er slechts met enige voorzichtigheid uitspraken kunnen worden gedaan over de gemeenteraadsleden uit de onderzoekspopulatie. De resultaten wijzen uit dat de gemeenteraadsleden die veel belang hechten aan een participerende rol voor burgers, deze participatie vanuit de gemeente ook willen stimuleren en daarom veel waarde hechten aan een grote stimulerende rol voor gemeenten. Daarnaast zullen gemeenteraadsleden die veel belang hechten aan deze stimulerende rol voor de gemeente juist weinig verantwoordelijkheid leggen bij burgers en hun informele netwerken.

Dit alles betekent voor de uitvoering van de compensatieplicht dat deze gemeenteraadsleden de regie in handen willen leggen van gemeenten en vinden dat gemeenten vooral het overleg met burgers moeten zoeken. Een overleg dat zou moeten leiden tot een compensatieregeling zonder dat daarbij nadrukkelijk wordt verwacht dat het informele netwerk een rol zou moeten spelen.

10. Discussie en aanbevelingen.

Dit onderzoek heeft weinig resultaten kunnen opleveren aangezien er slechts één hypothese bevestigd of weerlegd kon worden. Het was daardoor ook nauwelijks mogelijk een directe terugkoppeling naar de theorie te maken. Het feit dat de hypothesen niet bevestigd of weerlegd konden worden wil niet gelijk zeggen dat de theorieën niet kloppen, aangezien er een aantal tekortkomingen in dit onderzoek aanwijsbaar zijn.

Wat blijkt is dat de keuze om met de bestaande vragenlijsten het concept burgerschap te meten, onvoldoende heeft geleid tot een bruikbare dataverzameling waarmee de drie theoretische perspectieven op burgerschap kunnen worden onderscheiden. Dit kan drie oorzaken hebben gehad, namelijk een inhoudelijke oorzaak die ligt in de reacties van de respondenten. Omdat het hier gaat om politici die zijn bevestigd en het niet gaat om “gewone burgers” kan het zo zijn dat hun werk als raadslid van invloed is geweest op de wijze waarop ze de rol van burgers vormgeven. Een tweede oorzaak kan liggen in de wijze waarop de operationalisering van de concepten heeft plaatsgevonden. Het is de vraag of daadwerkelijk de concepten zijn gemeten waarvan werd beoogd deze te meten. Gezien de uitkomsten kan dit worden betwijfeld waardoor de validiteit van de onderzoeksresultaten ook in twijfel moet worden getrokken. Een derde oorzaak kan liggen in de enigszins verouderde vragenlijsten die zijn gebruikt. De meeste vragenlijsten komen uit 2004 (ISSP, 2004). Wat betreft de vragenlijst van het CID uit 2006 kan deze juist worden aanbevolen ten behoeve van verder onderzoek. Deze vragenlijst blijkt in dit onderzoek namelijk wel betrouwbare resultaten te genereren over de onderzoekspopulatie.

Een andere kritische noot die kan worden geplaatst bij dit onderzoek is het gebrek aan recente en volledige cijfers over de kenmerken van steekproefpopulatie. Dit maakt het moeilijk om aan te geven of de steekproef representatief is voor de gehele populatie. Van de grootte van de populatie is wel een recent cijfer gevonden, maar van verdere kenmerken over de populatie in 2014 zijn geen cijfers gevonden. Een laatste beperking van onderhavig onderzoek is dat er niet voldaan is aan de voorwaarde van een normale verdeling in de steekproef. Dit maakt dat de kans groter is dat er verkeerde conclusies zijn getrokken op basis van de uitkomsten uit de analyses.

Ten slotte een aanbeveling voor verder onderzoek. In dit onderzoek zijn het gemeenteraadsleden die zijn bevestigd, het zou zijn dus zo kunnen zijn dat hun politieke achtergrond heeft meegespeeld in de beantwoording van de vragen. Daarnaast zou ook de ervaring die gemeenteraadsleden met het WMO-beleid hebben, van invloed kunnen zijn bij het beantwoorden van de vragen. Wanneer gemeenteraadsleden weinig ervaring hebben op dit

beleidsterrein is te verwachten dat sommige vragen niet goed geïnterpreteerd zouden kunnen worden. Vervolgonderzoek naar lokaal WMO-beleid zou wellicht uitgevoerd dienen te worden aan de hand van interviews om hierop te kunnen anticiperen.

Literatuurlijst.

Allison, P (1999). *Multiple regression, A primer*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press

Boeije, H., Hart, H. 't., & Hox, J. (2009) *Onderzoeksmethoden* (achtste druk). Utrecht: Boom Onderwijs

Brink, G. van den (1994). *De civil society als kloppend hart van de maatschappij: drie filosofische visies*. In: Dekker, P. (2001). *Civil society; Verkenningen van een perspectief op vrijwilligerswerk*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Brink, G. van den (2002). *Mondiger of moeilijker? Een studie naar de politieke habitus van hedendaagse burgers*. Den Haag: SDU Uitgevers.

Buse, K., Mays, N., & Walt, G. (2005). *Making Health Policy*. Maidenhead: Open University Press.

Carens, J. (2000). *Culture, Citizenship, and Community: A Contextual Exploration of Justice as Evenhandedness*. Oxford: Oxford University Press.

Checkmarket (2004). *Steekproefgrootte berekenen*. Geraadpleegd op 15 juni 2014 van <http://www.checkmarket.com/nl/marktonderzoek-hulpbronnen/steekproefgrootte-berekenen>

CID (2006). United States Citizenship, Involvement, Democracy Survey, 2006. Geraadpleegd op 29 mei 2014 van <https://www.icpsr.umich.edu/icpsrweb/ICPSR/ssvd/studies/04607/variables>

Cohen, J.L. (2009). *Changing paradigms of citizenship and the exclusiveness of the demos*. In: *International Sociology*, 1999, 14 (3), pp. 245-268.

- Dekker, P., & Hart, J. de (2002). *Burgers over burgerschap*. In: Hortulanus, R. P., & Machielse J.E.M. (2002). *Modern burgerschap* (p. 21-35). Het sociaal debat deel 6. Den Haag: Elsevier.
- Dekker, P., & Hart, J. de (2005). *Goede burgers?* In P. Dekker, & J. de Hart, *De goede burger. Tien beschouwingen over een morele categorie* (pp. 11-19). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Delanty, G. (1997). *Models of citizenship: Defining european identity and citizenship*. *Citizenship Studies*, 1(3), 285-303.
- Elchardus, M. (2007). *Sociologie: Een inleiding*. Amsterdam: Pearson.
- Engbersen, G. (2009). *Fatale remedies. Over onbedoelde gevolgen van beleid en kennis*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Field (2009). *Discovering Statistics using SPSS* (derde druk). London: Sage
- Gunsteren, H.R. van (1992). *Eigentijds burgerschap*. WRR-publicatie. Den Haag: SDU Uitgevers.
- Gunsteren, H.R. van (1998). *A theory of citizenship*. Boulder, CO: Westview.
- Heater, D. (2004). *A brief history of citizenship*. New York / Edinburgh: New York University Press / Edinburgh University Press.
- Isin, E.F., & Turner, B.S. (2003). *Citizenship Studies: an introduction*. In: Isin, E.F., & Turner, B.S. (2003) *Handbook of citizenship studies* (p.1-11). Londen: Sage.
- ISSP Research Group (2012). *International Social Survey Programme: Citizenship – ISSP 2004*. Cologne: Gesis Data Archive.

- Klerk, M. de., Gilsing, R., & Timmermans, J. (2010). *Op weg met de Wmo. Evaluatie van de Wet maatschappelijke ondersteuning*. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Koops, H., & Kwekkeboom, M.H. (2005). '(Goed) burgerschap van mensen met een beperking'. In: *De goede burger. Tien beschouwingen over een morele categorie*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Kivisto, P., & T. Faist (2007). *Citizenship: Discourse, Theory, and Transnational Prospects*. Malden, Londen: Blackwell Publishing.
- Kymlicka, W., & Norman, W. (1995). *Return of the citizen: a survey of recent work on citizenship theory*. In: Beiner, R. (1995). *Theorizing citizenship*. Albany, New York: State University of New York Press.
- Mead, L.M. (1986). *Beyond Entitlements, The Social Obligations of Citizenship*. New York: Basic Books.
- Ministerie van Buitenlandse zaken en Koninkrijksrelaties (2014). *Aantal raadsleden in Nederland*. Geraadpleegd op 5 juli 2014 van http://zoekdienst.overheid.nl/ICTU_Website/OO/OOResultaat.aspx?term=raadsleden
- Noije, L. van, Jonker, J.J., Veldheer, V., Vrooman, C. (2012). *Verschuivende verantwoordelijkheden*. In: Veldheer, V., Jonker, J.J., Noije, L. van, Vrooman C. (2012). *Een beroep op de burger. Minder verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid?* Sociaal en Cultureel Rapport 2012. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Ossewaarde, M.R.R. (2006). *Eigen verantwoordelijkheid: bevrijding of beheersing*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Rijksoverheid (2006a). *De Wet Maatschappelijke Ondersteuning*. Geraadpleegd op 3 april 2014 van http://wetten.overheid.nl/BWBR0020031/geldigheidsdatum_09-04-2014

- Rijksoverheid (2006b). *Nieuwe regels betreffende maatschappelijke ondersteuning (Wet maatschappelijke ondersteuning; Verslag wetgevingsoverleg op 23 januari 2006)*. Vergaderjaar 2005-2006. Kamerstuk 30131 nr. 98.
- Rijksoverheid (2010). *Integratienota Integratie, binding, burgerschap*. Geraadpleegd op 15 maart 2014 van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2011/06/16/integratienota.html>
- RMO (2006). *Inhoud stuurt de beweging. Drie scenario's voor het lokale debat over de WMO*. Den Haag; Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.
- Stewart, A. (1995). *Two Conceptions of Citizenship*. *The British Journal of Sociology*. 46, no.1. P. 63-78.
- Timmermans, J.M., & Kwekkeboom, M.H. (2012). *De verwachtingen van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning – Analyse van een redeneerketen*. Amsterdam: Sorbus o.a.
- Tonkens, E., & Kroese, G. (2009) *Burgerschap en binding in Den Haag*, Gemeente Den Haag /Universiteit van Amsterdam.
- Turner, B.S. (1993) *Citizenship and Social Theory*. Londen: Sage Publications
- VNG (2010). *Modelbeleidsregels maatschappelijke ondersteuning*. Geraadpleegd op 15 maart 2014 van <https://www.vng.nl/onderwerpenindex/maatschappelijke-ondersteuning/wmo/brieven/modelverordening-en-modelbeleidsregels-wmo>
- VNG (2013). *Statistieken lokaal bestuur*. Geraadpleegd op 1 juni 2014 van <http://www.vng.nl/vereniging/vng-leden/statistieken-lokaal-bestuur-2013>
- VNG (2014). *SCP: 'Wmo beweegt in goede richting'*. Geraadpleegd op 29 juni 2014 van <http://www.vng.nl/onderwerpenindex/decentralisaties-sociaal-domein/decentralisatie-awbz/nieuws/scp-wmo-beweegt-in-goede-richting>

Vrooman, C., Noije, L. van., Jonker, J.J., & Veldheer, V. (2012). *Responsabele burgers, regisserende overheid*. In: Veldheer, V., Jonker, J.J., Noije L. van., & Vrooman, C. (red.). *Een beroep op de burger, verzorgingsstaat, meer eigen verantwoordelijkheid*, Sociaal en Cultureel rapport (2012). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Wagner, A. (2004). *Redefining citizenship for the 21st century: from the National Welfare State to the UN Global Compact*. In: International Journal of Social Welfare, 1, 13: p. 278-286

Bijlage 1. Factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse onafhankelijke variabelen.

Schaal plichten.

Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
Altijd gaan stemmen bij verkiezingen	,699	,075
Nooit proberen belastingen te ontduiken	-,037	,880
Altijd de wetten en regels van je land opvolgen	,045	,847
Goed in de gaten houden wat de overheid doet	,823	-,007
Actief zijn in sociale of politieke organisaties	,767	-,056

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 4 iterations.

Schaal Deugden:

Component Matrix^a

	Component
	1
Producten kopen vanwege politieke, morele of milieuoverwegingen, ook al kost dat wat meer	,785
Mensen helpen die het in Nederland minder hebben.	,873
Mensen helpen die het in de rest van de wereld minder hebben	,868
Proberen mensen met een andere mening te begrijpen	,587

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Schaal: Rol van de overheid:

Component Matrix^a

	Component
	1
Dat de overheid iedereen gelijk behandelt ongeacht rang of stand	,620
Dat politici rekening houden met de meningen van de burgers voordat ze besluiten nemen	,646
Dat mensen gelegenheid hebben om deel uit te maken van openbare besluitvorming	,659
Dat alle burgers een fatsoenlijke levensstandaard hebben	,778
Dat de overheid de rechten van minderheden respecteert en beschermt	,708

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Schaal: hoe word je burger

Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
Een burger wordt men door onafhankelijk een mening te vormen.	-,179	,914
Een burger wordt men door rekening te houden met anderen en te kunnen luisteren naar de mening van anderen.	-,030	,733
Een burger wordt men door deelname aan politieke debatten en besluitvorming.	,342	,599
Een burger wordt men door lid te zijn van een sociale of politieke organisatie.	,432	,432
Een burger wordt men door zichzelf op de hoogte te houden van wat er gebeurt in de (lokale) politiek.	,337	,599
Een burger zou altijd moeten stemmen om zo zijn politieke invloed uit te oefenen.	,437	,194
Een burger is betrokken bij zijn buurt.	,822	-,023
Een burger spant zich in voor sociale activiteiten voor het welzijn van de samenleving.	,922	-,092
Een burger geeft prioriteit aan de behoefte en de zorg van anderen boven het eigen belang.	,781	-,040

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

Bijlage 2. Factoranalyse en betrouwbaarheidsanalyse onafhankelijke variabelen.

Schaal: rol van de gemeente.

	Component	
	1	2
In het gesprek over een vraag naar ondersteuning is de ondersteuning die de gemeente kan bieden leidend en wordt niet gekeken naar wat de aanvrager of zijn directe omgeving zelf kan doen.	,905	,090
De gemeente dient door de WMO niet ineens ander te kijken naar wat de directe omgeving zelf kan doen.	,853	,143
De gemeente dient sterk uit te gaan van de inzet van professionele zorg.	,101	,857
De gemeente dient burgers met een beperking te sturen en te faciliteren met informatie, advies en ondersteuning	-,081	,834
De toegang tot individuele voorzieningen dient volgens vaste criteria te worden vastgesteld.	,613	-,217

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

Schaal: Toegang tot voorzieningen.

	Component
	1
In het gesprek over een vraag naar ondersteuning dient zeer nadrukkelijk gekeken te worden naar wat de aanvrager of zijn directe omgeving zelf kan doen.	,871
Door de WMO dient de gemeente nu te kijken naar wat de directe omgeving zelf kan doen.	,828
Aanvragers van ondersteuning dienen zoveel mogelijk geholpen te worden met individuele voorzieningen.	,524
De gemeente dient sterk uit te gaan van de inzet van professionele zorg.	-,069
De toegang tot individuele voorzieningen dient flexibel ingevuld te worden naar de behoeften van de burger.	,612

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Schaal: Aard van voorzieningen:

Pattern Matrix^a

	Component	
	1	2
Aanvragers van ondersteuning dienen zoveel mogelijk geholpen te worden met algemene en collectieve voorzieningen.	,894	,191
De compensatieplicht dient met algemene en collectieve voorzieningen ingevuld te worden	,163	,900
In onze gemeente dient men tijdens de aanvraag terughoudend te zijn met het aanbieden van een PGB.	,590	-,562

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Oblimin with Kaiser Normalization.
 a. Rotation converged in 18 iterations.

Schaal: Rol van kwetsbare burgers:

Component Matrix^a

	Component
	1
De compensatieplicht dient met individuele voorzieningen ingevuld te worden	,547
In onze gemeente dient de mogelijkheid van een PGB tijdens de aanvraag actief te worden aangeboden.	-,662
De gemeente dient burgers met een beperking alleen te faciliteren met informatie, advies en dient burgers te verbinden met elkaar.	,666
De maatschappelijke ondersteuning dient gericht te zijn op het faciliteren van de eigen initiatieven van burgers en zijn netwerk.	,688

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 a. 1 components extracted.

Bijlage 3. Controle variabelen.

Geslacht:	Steekproef	Populatie (VNG, 2013)
Man	67,1% (N=224)	74%
Vrouw	32,9% (N=110)	26%

Leeftijd:	Steekproef	Populatie (VNG, 2013)
18-25 jaar	3,3% (N=11)	Gemiddelde leeftijd: 54 jaar
26-35 jaar	12,3% (N=41)	
36-45 jaar	15,6% (N=52)	
46-55 jaar	26,5% (N=92)	
Ouder dan 55 jaar	41,3% (N=138)	

Opleiding:	Steekproef	Populatie
Lagere school/basisonderwijs	0,9% (N=3)	-
VBO/MAVO/LBO	4,8% (N=16)	
HAVO/VWO	9,6% (N=32)	
Middelbaar Beroepsonderwijs(MBO)	12% (N=40)	
Hoger Beroepsonderwijs (HBO)	41,9% (N=140)	
Universiteit	28,7% (N=96)	

Politieke partij	Steekproef (% aantal respondenten)	Populatie (VNG, 2013) (aantal raadsleden)
Lokale partij	27,2% (N=91)	2870
CDA	20,4% (N=68).	1619
PvdA	9,6% (N=32).	1262
Groenlinks	8,4% (N=28).	439
D66	8,1% (N=27).	566
ChristenUnie	7,5% (N=25).	338
VVD	7,3% (N=24).	1475
SP	6,6% (N=22).	204
SGP	3,9% (N=13).	246
Partij voor de Dieren	0,3%(N=1)	-
PVV	0,0%(N=0)	-

Aantal inwoners gemeente	Steekproef (% aantal respondenten)	Populatie (VNG, 2013) (aantal raadsleden)
0 – 9.999		417

10.000 – 19.999		1747
20.000 – 49.999		4290
50.000 – 99.999		1556
100.000 inwoners of meer		1077
Kleine gemeenten = tot 40.000	34,7% (N=116)	
Middelgrote gemeenten = 40.000 - 90.000	33,5% (N=112)	
Grote gemeenten = 90.000 - 180000	22,2% (N=74)	
Zeer grote gemeenten = meer dan 180000	4,5% (N=15)	

Regio in Nederland	Steekproef (% aantal respondenten)	Populatie (VNG, 2013) (% aantal gemeenten)
Noord	12% (N=40)	20,6%
Oost	28,7% (N=96)	25,3%
West	32% (N=107)	32,7%
Zuid	22,2% (N=74)	21,3%

Bijlage 4. Vragenlijst.

Geacht raadslid,

Bedankt voor uw deelname aan deze enquête, het invullen kost u een paar minuten van uw tijd.

De enquête is onderverdeeld in twee delen, het eerste deel van de vragenlijst gaat over beelden en verwachtingen van burgers. Het tweede deel van de vragen heeft betrekking op het lokaal WMO beleid. Het is niet noodzakelijk dat u als gemeenteraadslid direct betrokken bent bij het WMO-beleid in uw gemeente. Ook uw kijk op de uitvoering van de wet in uw gemeente is waardevol voor dit onderzoek.

De vragenlijst wordt volstrekt anoniem en vertrouwelijk behandeld. Als u vragen hebt met betrekking tot dit onderzoek of de gestelde vragen dan kunt u contact opnemen met mij door een antwoord te sturen op de naar u toegezonden e-mail.

Ik dank u voor uw tijd en uw waardevolle bijdrage.

Met vriendelijke groet,

Arnold Messelink

Er volgen nu tien stellingen over de rechten en plichten van burgers. Er zijn verschillende opvattingen over wat belangrijk is om een goed burger van je land te zijn en wat niet. Kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven wat volgens u hiervoor belangrijk is?

item 1.

Altijd gaan stemmen bij verkiezingen

item 2.

Nooit proberen belastingen te ontduiken

item 3.

Altijd de wetten en regels van je land opvolgen

item 4.

Goed in de gaten houden wat de overheid doet

item 5.

Actief zijn in sociale of politieke organisaties

item 6.

Proberen mensen met een andere meningen te begrijpen

item 7.

Producten kopen vanwege politieke, morele of milieuoverwegingen, ook al kost dat wat meer

item 8.

Mensen in Nederland die het minder hebben te helpen

item 9.

Mensen helpen die het in de rest van de wereld minder hebben

item 10.

Bereid zijn in het leger te gaan wanneer dit nodig is

Er volgen nu vijf stellingen over de rol van de overheid. Er zijn veel verschillende opvattingen over de rol van de overheid in een democratisch land. Kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven wat volgens u hiervoor belangrijk is?

item 11.

Dat de overheid iedereen gelijk behandelt ongeacht rang of stand

item 12.

Dat politici rekening houden met de meningen van de burgers voordat ze besluiten nemen

item 13.

Dat mensen gelegenheid hebben om deel uit te maken van openbare besluitvorming

item 14.

Dat alle burgers een fatsoenlijke levensstandaard hebben

item 15.

Dat de overheid de rechten van minderheden respecteert en beschermt

Er volgen nu negen stellingen over de vorming van burgerschap. Er zijn veel verschillende opvattingen over de vorming van burgerschap, kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven wat volgens u belangrijk is bij de wijze waarop men burger kan worden?

Item 16.

Een burger wordt men door onafhankelijk een mening te vormen.

Item 17.

Een burger wordt men rekening te houden met anderen en inzicht te hebben in de meningen van anderen.

Item 18.

Een burger wordt men door een actieve rol te vervullen in het democratie.

Item 19.

Een burger wordt men door in ieder geval lid te zijn van een sociale of politieke organisatie.

Item 20.

Een burger wordt men door zichzelf op de hoogte te houden van wat er gebeurd in de (lokale) politiek.

Item 21.

Een burger zou altijd moeten stemmen om zo zijn politieke invloed uit te oefenen.

Item 22.

Een burger is betrokken bij zijn buurt.

Item 23.

Een burger spant zich in voor sociale activiteiten voor het welzijn van de samenleving.

Item 24.

Een burger geeft prioriteit aan de behoefte en de zorg van anderen boven het eigen belang.

Er volgen nu nog een aantal vragen over de WMO. Kunt u op een schaal van 1 tot 7 aangeven wat volgens u belangrijk is bij de benadering van uw gemeente?

Item 25

In het gesprek over een vraag naar ondersteuning dient zeer nadrukkelijk gekeken te worden naar wat de aanvrager of zijn directe omgeving zelf kan doen.

Item 26

In het gesprek over een vraag naar ondersteuning is de ondersteuning die de gemeente kan bieden leidend en wordt niet gekeken naar wat de aanvrager of zijn directe omgeving zelf kan doen.

Item 27

Door de WMO dient de gemeente nu te kijken naar wat de directe omgeving zelf kan doen.

Item 28

De gemeente dient door de WMO niet ineens ander te kijken naar wat de directe omgeving zelf kan doen.

Item 29

Aanvragers van ondersteuning dienen zoveel mogelijk geholpen te worden met individuele voorzieningen.

Item 30

Aanvragers van ondersteuning dienen zoveel mogelijk geholpen te worden met algemene en collectieve voorzieningen

Item 31

De compensatieplicht dient met algemene en collectieve voorzieningen ingevuld te worden

Item 32

De compensatieplicht dient met individuele voorzieningen ingevuld te worden

Item 33

In onze gemeente dient de mogelijkheid van een PGB tijdens de aanvraag actief te worden aangeboden.

Item 34

In onze gemeente dient men tijdens de aanvraag terughoudend te zijn met het aanbieden van een PGB.

Item 35

De gemeente dient sterk uit te gaan van de inzet van professionele zorg.

Item 36

De gemeente dient sterk uit te gaan van de inzet van informele zorg.

Item 37.

De gemeente dient burgers met een beperking te sturen en te faciliteren met informatie, advies en ondersteuning.

Item 38

De gemeente dient burgers met een beperking alleen te faciliteren met informatie, advies en dient burgers te verbinden met elkaar.

Item 39

De maatschappelijke ondersteuning dient gericht te zijn op regieversterking van de burger en zijn zelfredzaamheid.

Item 40

De maatschappelijke ondersteuning dient gericht te zijn op het faciliteren van de eigen initiatieven van burgers en zijn netwerk.

Item 41

De toegang tot individuele voorzieningen dient flexibel ingevuld te worden naar de behoeften van de burger.

Item 42

De toegang tot individuele voorzieningen dient volgens vaste criteria te worden vastgesteld

Overige vragen**Item 43**

Welke politieke partij vertegenwoordigt u als raadslid in de gemeenteraad?

1=VVD

2=CDA

3=PvdA

4=D66

5=Christenunie

6=SGP

7=SP

8=PVV

9=Partij voor de dieren

10=Groenlinks

11=Lokale partij

Item 44

Wat is uw geslacht?

1=man, 2=vrouw

Item 45

Wat is uw leeftijd?

1=18-25 jaar, 2=26-35 jaar, 3=36-45 jaar, 4=46-55 jaar, 5=ouder dan 55 jaar

Item 46

Wat is uw hoogst genoten afgeronde opleiding?

1=lagere school/basisonderwijs, 2=Vbo/Mavo of lager Beroepsonderwijs (LBO), 3=Hoger Voortgezet Onderwijs (HAVO/VWO), 4=Middelbaar Beroepsonderwijs, 5=Hoger beroepsonderwijs, 6=Universiteit, 7=ander/geen antwoord

Item 47

In welke plaats bent u gemeenteraadslid?

.....

In SPSS is vraag 47 vertaald in 2 variabelen (item 47 en 48):

Aantal inwoners van uw gemeente:

1=Kleine gemeenten = tot 40.000 inwoners, 2=Middelgrote gemeenten = 40.000 - 90.000 inwoners, 3=Grote gemeenten 90.000 – 180000, 4=Zeer grote gemeenten 180000 en meer inwoners

Regio in Nederland:

1=Noord, 2=Oost, 3=West, 4=Zuid